

6494. II. M. D.

INBI

4

Franciscus Carolus

Schreier

030026544

ARS
METRICA,
SIVE
ARS CONDENDO-
RUM ELEGANTER
VERSUUM.

Ab uno è Soc. JESU edita

NUNC

Multorū usu comprobata in
gratiam Poëseos Tyronum
cum quodam auctario repressa.

LABACI, Formis Joannis Georgij Mayr
Inclytæ Prov. Car. Typogr. 1713.

ARS
METRICA

ARS
CONDENDENDO
RUM ELEGANTER
VERSUM

Ab uno & Soc. VETUS

Motoni in compendibus
grammaticae Poëticae Typographia
cum quibusdam annotationibus

Laibach, Form. Joh. Georg. Mayer
Incl. Prov. Car. Typogr. 1774

LECTORI BENEVOLO.

Prodit in lucem tandem aliquando ,
Metricæ Artis opusculum , Lector
Benevole , quo carere diutiùs sine
gravi incommodo , magnâque progres-
sûs decessione , inferiores scholæ non po-
terant. Quanto Magistris ipsis adjumen-
to futurum sit , intelliget facilè , quicun-
que in Musarum Disciplina non mediocri-
ter versatus fuerit ; unde non à viris tan-
tùm n re Poëtica leviter eruditis , singla-
rem libelli hujus Auctor inivit gratiam ;
sed ab ijs etiam , à quibus singulæ Helico-
nis viæ probè cognitæ sunt , quique ad se-
cretiora Apollinis adyta penetrârunt ; quòd
nimirum tritum iter à nemine , ingredi
primus omnium , & calcare cæperit , pe-
démque in vacuo fixerit perquàm felici-
ter ; id ego ut audeam faciunt excultissima
hominum Doctorum , de opere isto judi-
cia , quæ meis non semel auribus magna
usurpavi cum voluptate , quòd ad meam
sententiam gravissima capita accedere vi-
derentur.

derem. Hanc igitur commendationem
perpetuæ necessitudini, quæ mihi cum
illo intercessit, & quam in posterum co-
lam sanctissimè, tu adscribas nollim. Ego
sanè ut tibi in aliquam adulationis speciè
incidisse minimè videar, vel ad primum
provoco, in quod fortè incurreris, libri
hujus præceptum. Certùm nihil erit cur
Auctori succenseas, si fortassis jejunum
aliquid, aut arctioribus definitum li-
mitibus tibi occurrerit, totam in me unū
culpam potiùs conjice, qui cùm opus hoc,
ab ejus manibus, nec crebris adhortatio-
nibus, nec precibus ullis me avellere posse
sentirem, agrè admodum non ab cun-
ctante modò, sed etiam reluctante, vi
penè illatâ extorsi, decerptumque imma-
turum fructum (ut ejus verbis utar) tibi,
Lector, apposui. Supremam manum
huic operi accessisse facilè crederem, nisi
me frequenter ille, perfectionem se olim
admoturum ultimam, & castigatissimam
speciem affusurum esse monuisset. Tu,
spero, condonabis, quæ irreperunt, men-
da aliquot, meamque (dum curis sanctiori-
bus se totum impendit Auctor) diligentia
effugerunt; illa certè operarum incuriæ

tribuenda esse, cuique litterato iudicare pronun erit. Illius interea labore. Tu, Lector bonus utere, donec haud paulò comptior, & locupletior redeat in lucem hic libellus.

Id ego ultimum ejus nomine te monitum velim, editam esse *Attem* hanc *Metricam* in gratiam potissimùm adolescentium, qui Primæ Grammatices, Humanoribus Literis, & Rhetoricæ operam navant. Quapropter cùm tradantur hic non pauca, quæ captum illorum quos Tertianos vocant, videantur excedere, necesse me habere arbitratus sum tibi ex ejus mente aperire ipso in aditu, quid sit illorum accommodatum ingenio, viribusque non impar.

Tertianis, & humanioribus alumnis priora semestri usui esse poterunt.

1. Figuræ Syntaxeos in Prolegomenis explicatæ.
2. Caput Primum, in quo de Epithetorum delectu agitur in universum. Et Præceptum XIII. in quo de Patronymicis.
3. Caput Tertium, in quo agitur de mutatione vocum, si sectionem secun-

dam de mutatione substantivi, & sectionis nonæ partem illam, quæ agit de mutatione sententiæ per longiorem amplificationem exceperis.

Humanistis posteriore semestri, & Rhetoribus maximo cum fructu tradi poterunt.

Reliqua omnia hujus Metricæ Artis præcepta, Vale.

ARS

ARS METRICA,

SIVE

ARS CONDENDORUM

Eleganter Versuum.

Ad Philomuson Adolescentem.

HAud satis admirari possum (Philomuse charissime) Artem Metricam, quâ nihil usitatius in humanioribus scholis, nihil magis decantatum in Gymnasijs, nihil ad usum facilius, nihil ad dignitatem præstantius, nihil ad delectationem suavius excogitari potest; ijs præceptionibus hætenus caruisse, quibus perficitur reliquarum artium disciplina. Neque verò id præstitère Grammatici, qui tantùm in syllabarum mensuris studium, & operam collocârunt: Neque, qui Artem Poëticam litteris persequi, & explicare aggressi sunt, qui condendorum scilicet versuum ratione prætermisâ, in unam condendorum Poëmatum artem intendere animum, & artem Poëticam potiùs, quàm Metricam descripserunt.

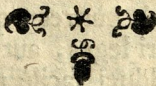
Itaque desiderari videbatur, ut aliquorum, qui essent hujus artis periti, in eo pulvere desudaret industria, & nostris Musarum alumni ad illigandos primò, deinde ad scribendos eleganter versus aperta, certaque ratio traderetur. Quod quidem etsi eruditæ manûs operam, diurnæ lectionis studium, castigatque judicij limam postulet; & ab iis omnibus dotibus, si unam lectionem exceperis, imparatum me esse omnino sentiam: Quia tamen neminem huic tabulæ manum admovisse hæctenus video, & res per se facilis, & jucunda, tam longo, tamque difficili tyrocinio adolescentes poëseos candidatos exercere solet; inire consilium apud me cœpi, sin minus id affequi, quod tento, ac certè præire alijs, eosque exemplo provocare meo, ut in eundem ipsi scopum feliciter colliment.

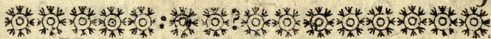
Conabor igitur omnia, quæ ad scribendos eleganter versus Tyronum nostrorum studia promovere possunt, ad certa quædam præcepta revocare, paucisque complecti capitibus. Ac ne diutiùs emorer in ipso limine, paucis accipe hujus

jus literariæ tractationis, meique consilij
rationem.

Atque ut planius fiat, quod deinceps
dicturus sum, placet antè definire, quid sit
Ars Metrica. *Omnis enim* (inquit Tullius)
quæ à ratione suscipitur, de aliqua re institu-
tio debet à definitione proficisci, ut intelliga-
tur, quid sit id, de quo disputatur. Sic igitur
Artem Metricam definiri posse existimo,
si dicam *Artem esse illigandorum, conden-*
dorumq; eleganter versuum. Hæc autem il-
ligatio, & structura versuum sex potissi-
mùm rebus absolvitur. 1. Pedum, quibus
unumquoque carminum genus constat,
& quantitatis omnium syllabarum expe-
ditâ cognitione. 2. Aptâ collocatione
vorum, & illigatione pedum. 3. Ex-
quisito Selectiorum Epithetorum usu. 4.
Vorum, & Phraseon mutandarum ra-
tione multiplici, cùm eæ, quas versamus
animo ad metri leges, aut ad Poëticam
elegantiam adduci facilè nequeunt. 5.
Ipsâ vorum, & phraseon elegantia, quæ
Poësin sapiat, & Musarum oleat discipli-
nam. 6. Denique sono ipso, & tempera-
tâ quadam vorum numerosè cadentium

modulatione. Quia verò harum sex partium priores duas sibi vendicârunt Grammatici, eâsque Despauterianus Hermes à Despauterij mendis, & erroribus assertas, paucis antè annis explicuit; De alijs duntaxat quatuor agendum superest; Illudque ipsum est, quod me certis quibusdam præceptis complexurum promisi, & cujus artem modò, si votis DEUS annuerit, traditurus sum. Verùm ad rem ipsam antequam aggredior, operæ pretium fuerit nonnullas voces, rudioribus Poëfens candidatis haud satis cognitâs, & in hac nostra Artis Metricæ tractatione sæpius usurpandas, partim ex figurata Syntaxi, partim ex arte Rhetorica explicare.

PROLEGOMENA

Ad Artem Metricam,

SEU

NONNULLA AD HUIUS ARTIS
Tractationem præmittenda.

*Et ad ejus præceptionem scitu
antè necessaria.*

NE igitur Tyro, quem informamus, quoties de figuris Syntaxeos, & de Tropis, figurisque Rhetoricæ nos audiet loquentes, toties hæreat; quidquid est in eo genere, in quo percipiendo laboraret, paucis interrogat junculis, totidemque responsionibus planum, & explicatum faciamus.

Præmittenda ad Artis Metricæ Tractationem.

Ex figurata Syntaxi.

Inter. Quid est Figura Syntaxeos?

Resp. Est nova loquendi ratio à trito, & vulgari sermone remota, quæ ratione aliqua, vel authoritate nititur.

Inter. Quot sunt Figuræ Syntaxeos?

Resp. Undecim à Grammaticis numerantur, sed quinque ad hujus, quam tradimus, perceptionem artis sunt nobis cognitum necessariæ.

Inter. Quænam sunt illæ?

Resp. Istæ, Appositio, Enallage, Eclipsis, Synecdoche, & Hellenismus.

Inter. Quid est Appositio, seu, Appositum?

Resp. Est figura, quâ plura Substantiva ad eandem rem pertinentia, in eodem casu, & in eadem oratione ponuntur, sine ulla conjunctione, ita ut inter illa Substantiva subaudiatur Relativum, *Qui, Quæ, Quod*, cum verbo Substantivo Sum. v. g. *Mitto tibi insipidas, à fabrorum prandia, betas.* Martial.

id est, quæ sunt fabrorum prandia.

Nos, b mortale genus, terris remor amur inertes,

Construimus luteas, c vilia tecta, domos. Sautel.

b subaud. qui sumus. c subaud. quæ sunt.

Inter. Quid est Enallage?

Resp. Est immutatio, quæ legitimæ

con-

constructionis regulas perturbat. Hujus autem figuræ tot esse possunt genera, quot sunt modi, quibus fieri potest hæc immutatio.

Vel enim casus mutantur, ut cum Virgilius de fatali Equi Troiani machina dixit,

Illâ subit, mediâq; minans illabitur urbi.
Cum juxta regulas Syntaxeos dicere debuisset, *in mediam urbem.*

Concurrunt, hæret pede d pes, densusque viro vir,

d pro, hæret pes pedi,
- - - *vix audior e ulli.* Ovid.
e pro, ab ullo.

Vel mutantur Tempora v. g.

- - - *Quos omnes undique Græci*
Circumerrant acies, & ni mea cura resistat,
Jam flammæ tulerint, inimicus & hauserit ensis. Virg.

Id est, quos Græci circumstant, & quos, nisi mea cura resisteret, jam flammæ abstulissent &c. Hæc erant Veneris verba ad Æneam.

Ni faciat, maria ac terras, cælumque profundum.

quippe ferantrapidi secum, &c. Virg.
 Id est, nisi id faceret, venti mare, terram,
 cœlumque ipsum secum impellerent, ac
 suis prope sedibus omnino dimoverent.
 Fiunt etiam aliquando immutationes in
 numeris, personis, & modis: sed hæc par-
 rum ad institutum nostrum faciunt.

Inter. Quid est Eclipsis?

Resp. Est cum in Oratione aliquid de-
 est, quod subintelligitur; ut, cum Virgi-
 lius dixit, *Genus unde Latinum*; subintel-
 ligendo *ortum est*.

*Inferretq; Deos Latio genus unde Latinum,
 Albaniq; Patres, atque alta mœnia Romæ,*
 Pari ratione alibi scripsit.

Di melior a pijs, erroremque hostibus illum.
 Subintelligendo *tribuunt pijs meliora in-
 jiciant*, errorem illum hostibus.

*Sed vos qui tandem? quibus aut venistis
 ab oris?*

Idem Virg. id est, *qui estis?*

Unde tibi frontem, libertatẽmque parentis?
 Juvenal. subaud. *sumes*.

Istæ sunt Eclipses verbi, quia deest in
 oratione, & subintelligitur verbum ali-
 quod; aliæ sunt Eclipses præpositionum
 qui-

quibus nihil frequentius occurrit in Poëtis, præsertim in Quæstionibus Ubi, Quò, Unde.

In Quæstione Ubi. v. g.

*Nulli certa domus * lucis habit amus opacis.*
subaud. In, Virg.

*Contendunt ludo, & * fulvâ luctatur arenâ*
* subaud. In, Virg.

In Quæstione Quò. v. g.

*De venere * locos lætos, & * amena vireta,*
*Fortunarum nemorum, * sedesque beatas,*
* subaud. In, Virg.

In Quæstione Unde. v. g.

*Iri decus cæli, quis te mihi * nubibus actam*
*Detulit in terras? * subaud. è Virg.*

Cæteri hujus figuræ modi parùm ad institutum nostrum faciunt.

Inter. Quid est Synecdoche Syntaxeos?

Resp. Est quando adjectivum, vel verbum conveniens cum Toto, regit partem Totius in accusativo. Possunt etiam ablativum regere, sed hoc Historicorum potius, atque etiam Oratorum, quàm Poëtarum est proprium.

Synecdoche in adjectivis nominibus.

Omnia Mercurio similis, vocémque, colorémque.

Et flavos crines, & membra decora juvenata.

Synecdoche in adjectivis, participijs neutris, & passivis.

--- *Trepidusque repente refugit*

Attollentem iras, & carula colla tumentè, subaud. serpentem. Virg.

--- *Scutis protecti corpora longis Virg.*

Synecdoche in Verbis Neutris, & Passivis.

Stare loco nescit, micat auribus, & tremunt artus.

de Equo Virg.

Nec magis incepto Vultum sermone movetur. Virg.

Inter. Quid est Hellenismus?

Resp. Est oratio quæ in Latina Phrasi Græcæ constructionis servat leges, & morem imitatur. v. g. Cùm Nominativus aliquando pro Accusativo ponitur ut

--- *Sensit delapsus in hostes. pro, se delapsum. Virg.*

Vel Genitivus pro Ablativo. v. g.

--- *Desine mollium*

Tandem querelarum & c. pro à querelis Horat.

Definite ó tandem irarum, caciq; furoris.

Millæus.

Mox

Mox ubi satis lusit, abstineto.

Dixit, irarum, calidæq; rixæ. Horat.

Vel cùm Adjectiva neutra aliquando substantivè usurpantur; & regunt genitivum v. g.

- - - *Ferimur per opaca locorum.* id est, *per loca opaca.* Virg.

Ita cum eodem Virgilio dicere poteris, *Ardua terrarum, angusta viarum,* & alia multa, quæ passim apud Poëtas occurrent.

Vel cùm eadem Adjectiva Neutra in accusativo tùm singulari, tùm plurali sumuntur ad verbialiter. v. g.

- - - *Si quando nocte Cometa
Sanguinei lugubrè rubent.* id est, *lugubrem in modum.* Virg.

*Heret in expletum lacrimans, ac talia
fatur.* Virg.

*Ut vidit fulgentem armis, ac vana tu-
mentem.* id est, *vanè* Virg.

*Talibus Æneas ardentem, & torvatuentem
lenibat dictis* i. e. *torvum in modum.* Virg.
vel cùm verbis pugnandi & contendendi pro Alativus jungitur. v. g.

- - - *Placitòne etiam pugnabis amori?
pro, cum amore,* Virg.

*Luctantem Icaris fluctibus Africam
Mercator metuens &c. Horat.*

*Montibus in nostris solus tibi certet
Amyntas. Virg.*

Vel cum Adjectiva, quæ regunt Gerundium in *Di*, aut Gerundium in *Dum* cum præpositione *Ad*, junguntur Infinitivo. verb. gr.

Indocilis pauperiem pati. pro, ad patiendum. Horat.

- - - *Et nescia fallere vita, pro, fallendi. Virg.*

Audax omnia perpeti.

Gens humana ruit per vetitum nefas. Hor.

Malâ ducis avi domum.

Quam multo repetet Græcia milite.

Conjurata tuas rumpere nuptias. Horat.

Id est, ô Pari sinistris auspicijs Hélenam ducis in Phrygiam, quam Græcia, &c.

Præmittenda ad Artis Metricæ Tractationem.

Ex Arte Rhetorica.

Postquam è figurata Syntaxi ea explicuimus, quæ ad institutum nostrum per-

pertinent, pauca etiam ex arte Rhetorica delibanda sunt, ut noster Poëseos candidatus ijs omnibus, quæ ad Artem Metricam percipiendam scire ipsum antea necesse est, penitus informetur. Eandem autem, quam paulò antè tenui Interrogandi, Respondendique viam hîc etiam, majoris perspicuitatis gratiâ, tenebo.

Inter. Quænam igitur ea sunt, quæ ad artis metricæ præceptiones cum fructu audiendas, hujus artis Tyronem ex Rhetorum Institutione percepisse necesse est?

Resp. Pauca admodum, aliqua ex locis Oratorijs, aliqua ex Tropis, & unum aut alterum ex Figuris.

Inter. Quænam ex locis Oratorijs didicisse oportet?

Resp. Ista. Quid sit Genus, & Forma, seu species: Quid Totum & Pars: Quid Enumeratio partium: Quid Causa & Effectus: Quid Adjuncta rei, seu Circumstantiæ.

Inter. Quid est Genus?

Resp. Est quoddam Totum plures continens partes communionem quâdam sibi similes, specie tamen differentes v. g. *Ar-*

Arbor est veluti quoddam Totum, cujus partes sunt omnes Arborum species, quas significatione suâ complectitur, nimirum. *Quercus*, *Pinus*, *Ornus*, *Cerasus* *Pyrus*, *Laurus*, *Palma*, & aliæ omnes arbores, quas ubique terrarum profert, & alit tellus. Hæc porrò Arbores in eo conveniunt, quod unaquæque sit arbor: Specie tamen differunt, quia disparem truncum diversos ramos, alia omnino folia, & dissimilimos fructus nobis exhibent. Idem dixeris de *Flore*, de *Colore*, de *Metallo*, de *Fluvio*, de *Pisce*, de *Vento*, de *Litore*, de *Regno*, de *Populo*, de *Urbe*, & de alijs omnibus vocibus, quarum significatum ad plura diversa pertinet.

Inter. Quid est forma, seu species?

Resp. Est pars Generi subjecta. Vel, si mavis, formæ aut species sunt eæ partes omnes, quas diximus in Genere includi, seu in illius vocis, quæ Genus est, significatione contineri. Ita species *Arboris* sunt. *Quercus*, *Ornus*, *pinus*, *Cerasus*, *Prunus*, &c. Species *Floris* sunt *lilium*, *Rosa*, *Viola*, &c. Species *Metalli* sunt *Aurum*, *Argentum*, *Æs* &c. quædam etiam quasi

quasi specie *Populorum* sunt, Galli, Hispani, Germani, Itali, Belgæ, Angli, &c. Et sic de alijs.

Inter. Quis est illud aliud Totum, quod paulô antè Generi & Speciei subjunxisti?

Resp. Est Totum aliquod, compositum ex partibus, ex quibus integratur, quod nulli earum Partium seorsim sumptæ, sed omnibus simul, & in uno collectis convenit. Postremum autem illud Totum quod multi Rhetores cum Genere confundunt, ideo distinguendum putavi, quod reverâ diversum sit, & præceptionibus nostris magnam sit allatura lucem hujus Totius præcipua quædam & singularis explicatio. Ac ne cui quidquam in eare ambiguum, & obscurum relinquatur, cujus appellationem Totius, à genere distinguemus, alterumque dicemus Totum Genericum: quid enim magis genericum quàm ipsum genus? Totum integrale alterum, quia scilicet ex pluribus partibus integratur.

Jam verò Exempla Totius inregralis esse poterunt *Domus* ex tecto, parietibus,

tabulatis, fenestris januisque constructa
 atque composita; *Annus* in quatuor divisus
 tempestates; *Totus Oceanus* in varia di-
 stinctus *Maria*; *Navis* è puppi, prora, ca-
 rina, transtris, malis, velis, antennis, &
 cætro nautico apparatus compacta, & in-
 structa; *Regnum*, aliquot provincias, &
 urbes plurimas complectens, &c. Ut au-
 tem videas ijs omnibus quadrare defini-
 tionem *Totius Integralis* à me traditam,
 id uno exemplo confirmetur. *Annus*
 est *Totum* ut dixi, integrale, cujus par-
 tes sunt *Ver*, *Æstas*, *Autumnus*, *Hyems*.
 ijs omnibus, si conjunctim accipiantur,
 annus convenit, licet enim affirmare *ver*,
 æstatem, autumnum, hyemem, annum es-
 se: at eraret ille, & ab omnibus rideretur,
 qui *ver* aut æstatem annum esse palam as-
 serere auderet. In *Toto Generico* longè
 aliter accidit; de quocumque enim flore
 licet dicere, v. g. *Rosa flos est*, *Viola flos*
 est, *Narcissus flos est*, & sic de cæteris.
 Quia *Totius Generici* significatio in sin-
 gulas ejus partes etiam divisas à cæteris
 cadere potest ex ijs porrò, quæ de *Toto*
Integrali diximus, haud est difficile per-
 spice-

spicere quid sit pars Integralis, & quomodo à partibus Generi subjectis distinguenda sit.

Inter. Quid est Enumeratio Partium?

Resp. Est Oratio, quâ Totum Genericum, vel Totum integrare in suas partes distribuitur v. g. si per Enumerationem partium vernam florum pulchritudinem describere velles, recensendæ essent variæ florum species, quæ incoronarijs horum pulvinis verno tempore collucet. Si vultus allicujus esset laudanda modestia; frontis majestatem, oculorum gratiam, genarum pudorem, denique mirâ conditam suavitate modestiam, toto aspersam vultu describere.

Inter. Quid est causa?

Resp. Est id ex quo vel per quod, vel à quo vel propter quod aliquid fit. Unde quatuor distinguuntur genera causarum.

Materia ea nempe, ex qua, vel in qua res sunt. *Forma*, id per quod res una in se ab alijs omnibus rebus distinguitur. *Causa*

efficientis à qua efficitur ea res quæ propterea dicitur effectus. *Causa finalis*, propter quam aliquid fit. v. g. aurum est *materia*

ex qua fit nummus. *Forma* est appressa nummo imago Principis. *Causa efficiens* est monetarius nummi opifex. *Causa finalis* est, ut mutuum inter homines commercium his nummis facilius iniri, & conservari possit.

Inter. Quid sunt adjuncta, vel (ut alij loquuntur) Circumstantiæ ?

Resp. Sunt ea, quæ cum re, aut cum persona non necessariò conjuncta sunt. Quapropter alia sunt adjuncta rei, alia persona.

Adjuncta rei sunt Locus, Tempus rei faciendæ Modus, & præsidia, quibus ad eam faciendam usi sumus.

Adjuncta persona, sunt omnes animi, corporisq; dotes, & affectiones quas vel à natura vel ab institutione, & consuetudine hausimus. Cujusmodi sunt *in animo*, vis celeriter intelligendi, recordandi, &c. Aut ingenij tarditas, atque memoriæ; Indoles recti suâ sponte amans, aut ad vitium proclivis; Scientiæ, Virtutes, & Vitia: *In Corpore*, pulchritudo, deformitas, labor; canendi, saltandi, ludendi, peritia, &c.

Inter,

Inter. Quid sunt Antecedentia, & Consequentia?

Resp. Sunt ea, quæ rem necessariò antecedunt, aut consequuntur. Ut ortum diem necessariò antecedit Aurora; & ortum solem necessariò dies consequitur.

Inter. De locis oratorijs audiui quidquid te dicturum esse receperas, age modo ad illos, quos dixeras, Tropos Figurâsque eveniamus, & primò quidem ediffere mihi, quid Tropum, quid Figurarum nomine intelligas?

Resp. De Tropis dicam primò, deinde de Figuris, Tropus est Translatorum verborum usurpatio, verba verò translata, ea sunt, quæ à propria significatione, in alienam transferuntur. v.g. Cum dicimus, *Pratarident*, vox illa *vident*, à propria significatione, nempe ab homine, ad vernam pratorum amænitatem traducitur.

Inter. Quot sunt Tropi?

Resp. Plurimi sed tres dundaxat ex ijs feligam, Metaphoram, Synecdochem, & Metonymiam, ex quibus præcipuè, elegantia Poëtica venustas efflorescit.

Inter. Quid est Metaphora?

Resp.

Resp. Est Translatio verbi ab uno, cui proprium est, ad aliud, cui non est proprium; quod quatuor modis potest accidere.

1. Quando fit translatio à re animata, ad rem inanimam. Ut cum Virgilius dixit.

--- *Pontem indignatus Araxes.*

Id est araxes fluvius non passus impostum sibi pontem. Ubi vox, *Indignatus*, quæ convenit homini; fluvio pontem incurentium aquarum impetu labefactanti tribuitur.

2. Quando transfertur alicujus vocis significatio à re inanima, ad rem animatam. v. g. Virgilius fluctuationem, & æstum, quæ sunt maris, & aquarum propria: transfert ad commotiones animi explicandas cum, dicit.

Sævit amor magnoq; irarum fluctuat æstu.

3. Quando translatio fit à re animata ad aliam rem animatam, ut videre est in hoc Lucani versu.

--- *Crinèmq; rotantes*

Sanguineum, Populis ululârunt tristia Galli.

Id est, Cybeles Sacerdotes, Galli dicti, cruentatum caput agitantes, dira populis vaticinati sunt. Ubi vides ululatum à Lupis ad homines transferri.

4. Quan-

4. Quando à re inanima ad rem pariter inanimam fit translatio, ut cùm Æneæ Ensem, Jaspide stellarum, ducta à Cœlo Metaphorâ dixit Virgilius.

--- *Atque illi Stellatus Jaspide fulva ensis erat.*

Inter. Quid est Synecdoche?

Resp. Est 1. Cum Pars Integrales pro Toto ponitur, ut puppis, aut carina pro navi.

--- *Pictâsque exure carinas.* Virg.

2. Cum Totum Integrale, pro parte sumitur, ut cùm Virgilius pro aqua ex Tyberi, & Fabari Sabinorum fluvio, bibendo haustâ ipso Tyberis & Faberis nomine usus est.

Qui Tyberim, Fabarimque bibunt.

Quâ phrasi horum fluviorum accolâs intelligit.

3. Cùm species usurpatur pro genere: v. g. quia pæsti Lucaniæ oppidi celebratissimæ olim erant rosæ, inde factum est, ut à Poëtis quæcunque rosæ per Synecdochem pæstanaë dicerentur.

Pæstanis rubeant æmula labra rosis. Mar.

4. Cum pro specie genus usurpamus.

Ita

Ita Horatius nocturna sydera minores
ignes appellavis, cùm ait

--- *Velut inter ignes*

Luna minores.

5 Cùm materiam sumimus pro re, ex
ea, facta; ut pinum pro navi, ferrum pro
ense, arborem pro remis. Ita Virgilius.

*It gravis Auletes, centenâque arbore flu-
ctum verberat.*

6. Cùm antecedentia pro consequenti-
bus usurpantur. v. g.

*Et jam summa procul villarum culmina
fumant.*

*Majorésque cadunt altis de montibus
umbra. Virgil.*

Id est nox adventat, quia illa occasum
solis, & noctis adventum antecedunt.

7. Denique cum unus pro pluribus po-
nitur. v. g.

--- *Primósque trucidant*

*Immissi Danaï, & latè loca milite com-
plent. Virgil.*

Inter. Quid est Metonymia?

*Resp. Est 1. Cum sumuntur causæ pro
effectis, aut inventores pro rebus à se in-
ventis, aut Dij Elementorum Præsides,
pro ipsis Elementis, v. g.*

Cere-

- - - *Cereremque canistris*

Expediunt. Id est, panem cujus confi-
ciendi artem Ceres invenit. Virg.

- - - *Et multo in primis hilarans convivio*
Baccho. * Virg.

* Id est vino, cujus in ventor Bacchus ex-
titit.

- - - *Totis Vulcanum* * *spargere tectis.*
Virg.

* Id est ignem.

2. *Cum Effecta pro causis usurpantur.* v. g.
Quis Gracchi genus, aut geminos duo ful-
mina Belli.

Scipiadas, Cladem * *Libyæ.* Subaud. Si.
lento prætereat? Virg.

* Id est authores, & causas multarum cla-
dium Libyæ illatarum.

3. *Cum pro contento ponitur Conti-*
uens. v. g.

- - - *Femineis ululant plangoribus ades.*
* Virg.

* Id est Fœminæ ijs ædibus inclusæ.

4. *Cum possessor sumitur pro re pos-*
seffa. v. g.

- - - *Jam proximus ardet*
Ucalegon. Id est, vicina Ucalegontis
Domus, Virgil.

5. *Cum*

5. Cùm signum usurpatur pro re significata: v. g.

Non illum populi fasces, non purpura Regum Flexit Virgil.

Per Fasces, Consulatum; per Purpuram, Regiam dignitatem intelligit: quia fasces sunt insignia Consulatus, purpura est Regiæ dignitatis nota.

Neque signum tantùm pro re significata (uti hæctenus ostendimus) usurpare licet: Sed res etiam significata vicissim pro signo haut sanè ineleganter usurpatur, v. g. Cometæ iram Superùm significant, cum diras mortalibus clades à Superis immitendas prænuntiant. Si igitur Poëtici numeris illiganda tibi esset hæc sententia, *Durus Cometes flammam suam* (multorum scilicet malorum nuntiam, & irati in mortales Numinis signum certissimum) *per Europam circumtulit*. Ita cum eximio hujus ætatis Poëta diceres, *ardentes Superùm circumtulit iras* En quomodo ille rem totam paucis versibus elegantissimè reddidit.

*Iostquam sanguineo feralis crine Cometes
Terruit aspectu populos, flammæque minacis
Pro-*

Prodigio, ardentem superum circumtulit iras. Ita Frizonius.

Ecce, quæ de Tropis dicenda habui, quibus si duas tantum figuras verborum, ad hanc, quam instituimus, tractationem necessarias, adjunxero, nihil deinde erit, quominus ab hujus veluti Metricæ Artis vestibulo, ubi te hactenus moratus sum, in penitiora ædium arcana protinus admittaris, & quidquid ad eam Artem pertinet, statim exploratum habeas.

Inter. Quænam igitur sunt duæ illæ figuræ?

Resp. Apostrophe, & Repetitio.

Inter. Quid est Apostrophe?

Resp. Est figura, quâ sermonem ab auditore ad alium avertimus. Ut cum Virgilius Æneæ Clypeum describens, ubi inferorum pœnas in eo expressas attigit, Orationem ad Catilinam convertit, quem ijs torqueri existimat.

--- *Addit**

*Tartareas etiam sedes, alta ostia Ditis.
Et scelerum pœnas, & te, Catilina minaci
Pendentem scopulo, furiarumque ora tremen-
tem. Virgil.*

*Subaud. Vulcanus, cujus arte, & industria Clypens ille conflatus est.

Inter. Quid est Repetitio?

Resp. Est, cum idem Verbum sæpius in oratione iteratur; seu (ut alij malunt) cum ab eodem verbo sæpius incipit oratio. v.g.

Tempore difficiles veniunt ad aratra Juvenci.

Tempore lenta pati frena docentur Equi.

Ovid.

*Tenamur Angitiæ, vitreâ te Fucinus undâ,
Teliquidi flevere lacus.* Virg.

C A P U T I.

De Epithetorum delectu.

CIRCA propositum Epithetorum delectum, illud in primis ab omnibus Elegantiæ Poëticæ studiosis diligenter observandum est, ut accommodatissima sint Epitheta ad hujus rei, qua de agitur, argumentum; Id est ut non solum substantivo, cui tribuuntur, quam aptissimè conveniant, sed etiam ut vel novam quandam toti sententiæ vim adjiciant, vel novum aliquod

aliquod ei lumen, & decus affundant. v.g. Sit hæc Epithetis ornanda, & suis illiganda numeris. *Eheu Posthume, labuntur anni, nec pietas moram rugis, & senectæ, & morti afferet.* Vide quàm eleganter id Horatius præstiterit, Ode. 14. lib. 2.

*Eheu fugaces, Posthume, Posthume
Labuntur anni, nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitæque morti.*

Hanc etiam sententiam ab eodem Horatio exquisitissimis Epithetis ornatam, admirare. *Nequicquam Deus terras Oceano abscidit, si tamen rates vada transilium.* Id est, frustra DEI Providentia terras à mari disjunxit, si nihilominus homines audent navigare. Sic enim ait Ode. 3. lib. 1.

*Nequicquam DEUS abscidit
Prudens, Oceano dissociabili.
Terras si tamen impia.*

Non tangenda rates transilium vada.

Quàm eleganter dixit prudentem Deum, in hac marium, rerrarumque distinctione: *Impias rates*, quòd divinæ providentiæ leges violare quodammodo videantur: *Non tangenda vada*, maria scilicet, quæ DEUS vi-

detur idcirco infinitis propemodum Syrtium, Scopulorum, procellarumque cinxisse periculis, ne unquam homines pelago se committere, illudve attingere auderent.

Verum ut in usitatori carminum genere res tota planior fiat, adverte animum ad hanc Martialis Sententiam, ab omnibus primò nudam Epithetis, suisque numeris solutam, tum deinde illustratam Epithetis, & suis pedibus illigatam. *Sic hamus indulget piscibus: id est, pisces allicit, sic esca decipit feras.*

*Sic avidis fallax indulget piscibus hamus,
Callida sic stultas decipit esca feras.*

Idem, agens de felicitate illius, qui relicta urbe ruri exiguis opibus contentus, ac beatus vivit, & cui licet ante focum exponere plenas nemoris, & ruris plagas; cui licet piscem seta ducere, & mella decado promere cui villica mensas onerat, & cinis non emptus præparat ova; sic ait lib. i. Epigram.

*Cui licet exigui nemoris, rurisque beati
Ante focum, plenas explicuisse plagas.
Et piscem tremulâ salientem ducere setâ,*
Fla-

*Flavâque de rubro promere mella cado.
Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
Et sua non emptus præparat ova cinis*

Lucanus lib. 4. Pharf. describens famen, quâ Cæsar's castra apud Ilerdam in Hispania premebantur, sic habet.

*Jâmq; comes semper magnorum primæ
malorum.*

*Sæva fames aderat, nulloque obsessus ab hoste
Miles eget: toto censu non prodigus emit
Exiguam Cererem. Proh! lucri pallida tabes!*

Non deest prolato jejuniis venditor auro.
Quid eâ descriptione ornatius? quid elegantius? quàm gravibus Epithetis aliorum famen exaggerat, aliorum avaritiam insectatur? fuerunt enim qui in tantæ famis angustijs, oblatâ pecuniâ, panem alijs venderent, quo se ipsi sustentare debuissent.

Sautelus noster, cujus in versibus tam exquisitus, & elegans est Epithetorum delectus, ut cum illo paucos admodum à recentioribus Poëtis hac in re conferri posse existimem; Cùm in Allegoricis Lusibus de Bombyce ait, *ejus præcordia tumere filo,* & *alvum ei opes suggere,* quàm egregijs, &

accommodatis ad id Epithetis rem totam explicat.

Auricomos pretiosa tument præcordia filo,

Fœtaq; inexhaustas suggerit alvus opes-

Quia verò non alienis solùm, sed etiam suis exemplis debet alios instituere, qui suscipit docendi munus, afferam scriptum à me olim Epigramma, in quo studui, quantum in me fuit, Epithetorum delectui. Argumentum erat de Christo, qui, rogante sanctissimâ ejus Matre, in Canæ nuptijs aquam in vinum mutavit.

Casta verecunda volit à dum pocula mensæ,

Divinaque pius voce sacratur Hymen:

Deficiunt vacuis genialia vina lagenis,

Quiq; deest cyathis, transit in orarubor.

Suppuduit sponso; aderat sed proxima vitis:

*Exprimit inde novum conscia Virgo
merum.*

CAPUT II.

De Arte adhibendi Epitheta.

Vidisti hæctenus, Elegantioris Poëseos studiose Lector, quantum Epitheta, si rectè adhibeantur, Poëtarum carmini-

minibus decus, & ornamentum concilient. At sciscitari mihi videris, num ars aliqua tradi possit, cujus præcepta ad hujusmodi excogitanda Epitheta, & ad exquisitiorem eorum delectum, viam nobis aliquam aperiant. Nullam equidem, ut monebam hujus dissertationis initio, memini ejus rei artem hæctenus ab ullo de industria fuisse traditam. Quapropter cum in Poëtarum Lectionem, paucis abhinc mensibus solito studiosius & oculis, & animum intendere cæpisssem, & vidissem omnia ferè Epitheta, quibus inest præcipuus quidam cultioris elegantiaë lepos, ad certa quædam capita revocari facile posse; artem illam excogitavi, cujus tibi modò rationem totam explicare aggredior. Sic enim apud me statui; quemadmodum ex animadversione Eloquentiaë naturalis nata est benedicendi ars, quam Rhetoricam dicimus: ita etiam ex animadversione suavioris, probatorisq; Poëseos, illam de qua nunc agimus, Epithetorum artem colligi posse.

Ut autem certio rem inirem hujus artis inveniendæ viam, quærere apud me cæpi,

unde potissimum orationi nostræ decor & ornamentum accederet; unde conciliaretur ei, toties à dicendi magistris laudata illa gratia novitatis, quâ resperfa, mirum quàm suaviter in aures, & ab ijs in animum influat, quaque destituta, fastidium illico parit, & teretes ac delicatas aures ingrato admodum sono verberat.

Neque verò existimabam procul abesse elegantia Poëtica fontes, ubi quisprehendisset, unde illa manaret perpolitæ oratorum facundia suavis, & elegans in dicendo gratia. Si enim allusiones ad Fabulam, quibus tingi, & colorari debet Poëtarū dictio; Si figuræ quasdam, & concitatiores affectus, in quibus Poëtæ paulò efferuntur liberius; si denique paucas voces ijs proprias, ac veluti domesticas & familiares exceperis. In reliqua omni oratione cum Oratoribus Poëtæ conveniunt. Et quidquid illorum sententijs aliquam dignitatis, & gratia lucem affundit, horum etiam versus similibus illustrat pigmentis, iisdemque leporibus illigat.

Quæ cum in animo tacitâ cogitatione versarem, occurrit, illud quod olim in ar-

tem

tem Rhetoricam commentarios meditati venerat in mentem, nullâ re magis orationem splendescere, quàm Troporum luminibus, ac præsertim Metaphoræ venustate. Ita est profectò reperet orator sine translatorum verborû dignitate; eorum sine gratia displiceret, sine acumine frigeret. Ut enim concedam conflata ex proprijs vocibus orationem, esse perspicuam: at certè cum Aristotele lib. de arte Poëtica cap. 22. Eam sine translationibus nego esse magnificam, splendidam & sublimem. Quæ fortè ratio eundem Aristotelem induxit, ut assereret de factati præstantissimiq; ingenij ceruissimum in ijs Metaphoris signum elucere; Et Ciceronem, ut in Oratore crebriorè hujusmodi translationum usurpationem commendaret.

Atque illud est sanè, quod in eo, in quo versamur, Metricæ artis Argumento, mihi deinde usu ipso, & animadversione compertum est. Vidi nullam ferè in Poëtarum versibus reperiri vocem, elegantiori aliquâ venustate conspicuam, quæ non aliunde translata, & alienæ rei tributa esse videretur. Quid autem mirum cur harum

maximè vocum elegantia nobis arrideat, nòsque adeò Metaphora delectet? Cùm enim vox à propria significatione in aliam, atque à patrio, ut ita dicam, solo in alienas veluti terras traducitur, in eo alienæ regionis solo, peregrina nobis apparet, & nova; atque adeò pulchram illam, quâ tantopere delectamur, novitatis gratiam conciliat oratori. Enim verò ita sumus à natura comparati, ut nobis peregrina magis placeant, quàm nostra, nova quàm obsoleta, inusitata quàm ea, quæ quotidie cadunt sub oculos, fucò & pigmentis ornata, quàm ea, quæ nativo splendore sine ullo artis mendacò collucent. Cùm igitur tibi vox aliqua apud Poëtas suavius, & elegantius quiddam sonare videbitur pro certo habe, hanc illi à novitate quadam, sub cujus te specie delectat, gratiam & venustatem accedere; novitatem verò ferè semper à Translationibus oriri. Igitur ut hanc Poëtarum Elegantiam in Epithetis primùm distinctiùs, & apertius explicarem, varios Translationum modos excogitavi, intra quos omnia sum complexus, quæ ad ejusmodi Epithetorum exquisitiorem

tiorem delectum pertinere existimavi.
 Sit itaque primus ille modus, seu

PRÆCEPTUM I.

Aptè, eleganter, cum delectu adhibendi
 Epitheta.

EPithetum Personæ conveniens eleganter tribuitur.

1. Hujus personæ affectui, ut cum Virgilius ait

--- *Sævæ memorem Junonis ob iram.*

Id est, Junonis memoris & sævæ.

Attenuant Vigiles corpus miserabile curæ. Ovid.

Id est, curæ hominis noctes insomnes transigentis.

--- *Mutum premit ille dolorem.*

Id est, ille mutus premit dolorem.

2. Hujus personæ signo. Ita Lucanus.

--- *Et pila minantia pilis*

Inter Romanorum Insignia erat pilum, telum missibile, quo Romani milites in Bello utebantur.

-- *Atque hanc sine tempora circum,
 Inter victrices, hæderam tibi serpere, lauros.*

Id est, victoris Imperatoris lauros.

Signâque jam patriæ vincere docta sua,
Propert.

Id est, signa seu vexilla militū, qui docti erant, qui sciebant patriæ suæ vincere.

3. Hujus personæ instrumento. Virg.
Trojugas, ac tela vides inimica Latinis.
Virgil.

Id est tella eorum, qui sunt Latinis inimici.
Ausus inexpertas remis audacibus undas
tentare.

Id est, ipse audax ausus remis tentare undas.

4. Denique hujus personæ actione v. g.
--- *Intexens gravibus docta otia curis.*
Frizon.

Id est, ipse doctus otia, seu studium intexens gravibus curis.

Milliæus petulantium militum Christo purpurâ induto, & spinis coronato illudentium irrisiones, & atrocem impiæ fabulæ contumeliam describens, *ludum* vocat. Epithetum addit à procaci militum impudentia, & *Petulantem* dicit:

Visa cohors circum petulante insistere ludo.

PRÆCEPTUM II.

Apte, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum effectûs proprium multum.
Habet elegantiaë, si causæ tribuatur:
v. g. Cùm Sautelus de Bombyce dicit.

Auricoma Pretiosa tument præcordia filo.

Pretium, quod setico filo propriè convenit, ad ejus causam, nempe Bombycis præcordia transferunt.

Cunctajacent flammis, & tristi mersa favillâ Martial.

Tristitia pertinet ad luctum, quem hæ flammæ sparso longè, latèque incendio excitârunt; & ad luctûs causam, ipsas videlicet flammæ traducitur.

Oblivioso Levissimum Massico.

Ciboria exple. Horat.

Vini liberius hausti effectus est ebrietas, quæ animum solvit curis, adeò ut miseriarum oblitus suarum ebrius, in effusam hilaritatem totus abeat. Igitur obliviosa est ebrietas, & ab ea istud Epithetum ad Massicum, vinum generosissimum transfertur.

PRÆCEPTUM III.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

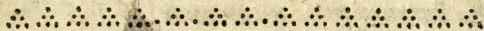
Elegantia quoque multum habet
Epithetum causæ, tributum effe-
ctui. verb. gr.

*Sirenas hilarem navigantium pœnam,
Blandasque mortes, gaudiumq; crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Ulysses dicitur reliquisse, Martial.*
Vide ut Epitheta ista, *hilarem blandes,
crudele*, quæ Sirenibus conveniunt, tri-
buantur cum eleganti antithesi, gaudio
quod creabant, pœnæ quâ efficiebant,
morti quam inferebant.

*Dum meditor Bombycis opus, textique
sepulchri.*

Fila per artificem saepe reducta globum.
Sautel.

*Artifex est Bombyx, qui globum sericum
mirabili contextit, artificio: sed illud Epi-
thetum eleganter ad globum illum seri-
cum à Bombyce contextum traducitur.*

PRÆCEPTUM IV.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum Totius integralis eleganter tribuitur Patri, ut cum Martialis raptum ab aquila Ganymedem describens, ait.

Æthereas aquilâ puerum portante per auras.

Illasum timidis unguibus hæsit ænos.

Timebat aquilâ, ne Puerum læderet unguibus, quapropter Poëta timorem eleganter à Toto ad Partem, ab aquila ad ejus ungues transfert.

Pari ratione in Ovidiana Epistola penelope viduas vicine suas manus.

Nec mihi quærenti spatiosam fallere noctem

Lassaret viduas pendula tela manus.

Ita quoque apud Horatium Nereus vocat adulteros Paridis crines.

--- Heu serus adulteros

Crines pulvere collines.

Id est serò tandem trahêris mortuus.

Idem Horatius injuriosum dixit fortunæ pedem, quo Principes de solio deturbat, eorûmque authoritatem quasi columnam stantem evertit.

*Purpurei metuunt tyranni
Injurioso ne pede proruas
Stantem columnam.*

Ita denique nuper Christianæ Subaudiæ Duci, Serenissimi Ducis filij faustas festasque nuptias gratulaturus eleganti carmine elegantissimus Poëta Salyus, Epithetum Dominæ à Toto ad partem transferens ejus fronti, quam omnes coronant majestatis radij, jure sanè optimo, & eleganter attribuit.

--- *Pallumque soluta severis
Legibus, & Dominæ deponens nubila frontis* &c. P. Bertet.

PRÆCEPTUM V.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Epithetum Partis Integralis proprium, eleganter à Parte ad Totum traducitur; & nomen partis per Synecdochen figuram Syntaxeos accusandi casu efferitur. Ut si poëticè reddenda, & pedibus illiganda esset ista sententia.

*Ipse habens tempora redimita lauro
triumphali.*

Epithetum *redimita*, quod temporibus seu capiti convenit, à Parte ad Totum transferres, & diceres, *Ipsè redimitus tempora*, in quaphrasi *tempora* est accusativus, qui regitur per Synecdochen, ut dixi, ab adjectivo *redimitus*. Sic denique tuum versum conderes.

Ipsè triumphali redimitus tempora lauro.
Ita de Ænea dixit Virgilius.

Os, humerósque Deo similis.

Id est, Os humeros habens similia Deo.

Idem Virgilius cùm dicere vellet Ser-
ranum jacere ebrium, & habentem mem-
bra multo vino victa; ita per Synecdochen
Syntaxeos hanc sententiam reddidit.

- - - *Multoque jacebat*

Membra Deo victus.

Ubi Epithetum *victus* à membris, nempe à parte ad Totum traducitur.

Pari ratione Turfellinus ait,

Jlicet ingenti mentem percussa dolore

Et Joninus.

Tonsa comã ferro succrescit lætiùs arbor.

Vide, quæ de Synecdohe figura Syntaxeos scripsi in hujus Tractationis prolegomenis, ubi aliquot Syntaxeos figu-

ras explicui, plurimisque exemplis illustravi.

PRÆCEPTUM VI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Epithetum rei contentæ proprium non inveniuntè tribuitur continenti
v. g.

--- *Non ferrea jura*

Insanumque forum, aut populi tabularia* vidit*

* Id est insonos homines qui forum frequentant * gallicè *legresse*.

Non mihi materiam Belatrix Roma Negabat, Ovid.*

* Id: Romani bellatores.

Succurrunt timidis sydera navibus Sen.
Timor à nautis ad naves transfertur.

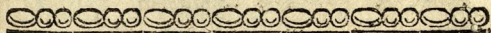
--- *Et quidquid Græcia mendax Audet in historia Juven.*

Mendax est Epithetum hominibus in Græcijs contentis conveniens, quod Toti Græciæ tribuitur.

Dant strepitum rauci per stagna Loquacia Cycni. Virgil.

Loquacitas, seu cantus est Cycnorum, qui
intra

intra stagnorum ambitum continentur proprius, & à cynenis ad stagna transfer- tur, quæ loquacia dicuntur à Poëta.

PRÆCEPTUM VII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum rei inanimæ, aut sensu ca- rentis proprium eleganter confertur in rem animatam, & sensu præditam. Ut cum de Charonte dixit Virgilius.

- - - *Sed cruda Deo viridisque senectus.*

Hæc duo Epitheta plantarum, arborum, fructuumque sunt propria, & senili homi- nis ætati tribuuntur.

Pari ratione Valerius Flaccus roseam di- xit Juventutem.

- - - *Et roseæ perfudit luce juventa.*

Claudianus dixit pectora *nulli per vultu cul- pæ* ducto à rebus corporeis Epitheto, & ad res animi translato.

*Talia flamato * secum dea corde volu- tans.* Virgil.

* Id est, itâ accenso, ducto ab igne Epi- theto.

PRÆCEPTUM VIII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum rei animatæ conveniens eleganter adjungitur rei inanimatæ.

Ita Lucanus describens vestitatem, quam Italiæ civile bellum intulerat, dicit agros diu culturâ caruisse, & defuisse manus, arvis poscentibus

Horrida quod dumis, multosque inarata per annos,

Hesperia est, desuntque manus poscentibus arvis, &c.

Horatius cinerem *dolosum* dixit, quod occultum foveat ignem, quo incauti adurantur.

- - - *Et incedis per ignes*

Suppositos cineri doloso.

Ovidius *emeritum* dicit aratrum, postquam arator diurno labore defunctus est ducto Epitheto ab ijs, qui legitimo tempore militiæ perfuncti muneribus, missionem à Ducibus impetrarant.

Rusticus emeritum palo suspendat aratrum.
Virgil. *fluvios dixit minaces, cum in fluctus*

Etus affurgunt ducto Epitheto ab animantibus irâ concitatis.

--- *Fluvios tentare minaces*

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Claudianus describens aquilam, suos pullos ad solis radios explorantem sic habet.

Consulit ardentem radios, & luce Magistrâ

Natorum vires, ingeniumque probat.

Ubi vides quàm eleganter, Epithetum ab hominibus ductum luci tribuatur.

Turfellinûs quoque eleganter Magdalenam non invento Christi corpore lugentem, & affixam sepulchro Christi *Vidæo* describit.

Illâ autem marens, viduâq; affixa sepulchro.

PRÆCEPTUM IX.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

EPithetum cuiuspiam rei conveniens, elegantiae venustatem, & vim acuminis secum pulcherrimam invehit, si tribuatur substantivo Metaphorico, vel Metonymico, pro verorei nomine usurpato: v. g. Virgilius describere volens exercitum vidit Militum Hastas, cùm Aristarum

starum acuminibus, totumque Exercitum cum Segete posse conferri, igitur pro vero Exercitûs nomine substituit, & usurpat Metaphoricè nomen *Segetis*. Huic deinde voci addit Epithetum, quod exercitui convenit, illam enim *Segetem Ferream* vocat, & ait

--- *Utrinque phalanges*

*Stant densæ strictisque Seges mucronibus
horret Ferrea.*

Eâdem ratione, alibi pro *pane* usurpat Metonymicè nomen *Cereris*, cui adjungit Epithetum panis proprium cum dicit *Cererem laboratam*, & ut magis Poëticè loquantur *Dona laboratæ Cereris*.

--- *Onerantque canistris*

Dona laboratæ Cereris, Bacchumque ministrant.

Ita Martialis *nivem* vocat *densum vellus tacitarum aquarum*.

*Aspice quàm densum tacitarum vellus
aquarum.*

*Defluat invultus * Cæsaris, inque sinus.*

* id est in statuam Cæsaris.

Cabillavus Tauri cornua Metonymicè vocat, *Taurinæ frontis gloriam*, quâ postea

Epi-

Epitheto à cornibus ducto, vocat *corneã*, sic enim eleganter de juvenco scripsit.

Cornea cui fruticat Lunata gloria frontis.

Ita plumbeas ænearum fistularum glandes, Metonymicè vocavi *mortem*, & adjuncto Epitheto herum glandium proprio, *mortem Plumbeam*, cùm dixi:

Totis volitat mos Plumbea castris.

Sed felicissimus in hoc Epithetorum genere fuisse mihi videtur Sautelus noster Vide, quàm eleganter uno disticho lactis candorem, quàm suaviter ejus dulcedinem exprimat; illud enim vocat Metaphorice *nectar fluitans*, & *liquidam nivem*.

Jamque coronatis fluitanti nectare labris,

Spumabat liquidà fictilis urna nive.

Illos Poëtas imitabere, si volantium apum examen voces *nubem stridulam*. Si Vinum dicas, *ignem liqu dum*. Si flores appelles, *terrestria sydera*. Si pulchrum genarum ruborè voces, *purpureum juventæ lumen*, &c.

Sic Mambrunus vir de re Poëtica optimè meritus *Horti Circei* descriptionem exorditur.

*Mollior hęc Cœli facies, hęc largior æther
Vestit odorato florentes Lumine campos, &c.*

PRÆCEPTUM X.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Interdum vis, & Elegantiæ multum inest Epithetis, quæ adjunctam habent aliquam negationem. Ut cum Horatius dixit.

Audire magnos jam videor duces.

Non indecoro pulvere sordidos

Et Virgilius

*Pocula si quando sæva infecere Noverca,
Miscuerintq; herbas, & non innoxia verba.*

Idem, alibi referens ad Inferos Salmonei Regis Elidis pœnam, qui per Aheneum pontem quadrigis vectus, & faces jaculans, tonitrua & fulmen imitari voluit sic habet.

Divumque sibi poscebat honorem

*Demens, qui nimbos & non imitabile
fulmen.*

*Ære, & cornipedum cursu simulârat
equorum.*

Idem quoque descripturus Æneæ clypeum, in quo Nepotum Æneæ fata, & tota historiæ series à Vulcano inscripta fuerat, sic ait.

*Hastamque, & Clypei non enarrabile
textum.*

Subaud. Æneas miratur.

Similiter Lucanus dixit, nec sine quadam
Emphasi.

- - - Non unus *transigit ensis
Viscera.*

Id est, multis ensibus confoditur. Posses
quoque in eodem argumento dicere,

- *Animam non uno invulnere ponit.*

Martialis felicem, ac beatum prædicans
eum, qui liber ab omni urbana sollicitu-
dine, & modicis contentus opibus, ruri de
suo vixit, eaque vivendi ratione maximè
delectatur; sic scribit.

Pinguis inæquales onerat cui villica mensas,
Et sua non emptus præparat ova cinis.*

*Id est, non eodem semper instructus ap-
paratu.

In hunc sensum, & in eodem argumen-
to dixit Horatius huic ruris, & rusticæ vi-
tæ cultori, horna vina (id est, quæ eodem
año lecta, confectaq; sint) uxorem è dolio
depromere, & dapes *inemptas* apparare.

*Sabina qualis, aut perusta solibus,
Pernicis uxor Apuli,*

*Sacrum * vetustis extruat lignis focum
Lassi sub adventum viri, &c.*

*Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet.*

* Id est, Laribus.

In eundem etiam sensum, de eodem
suis arboribus decerpente maturos fru-
ctus, aut hortensia colligente ad cœnam
olera, dicere possis.

Dapibusque oneratur inemptis.

Egregiè Milliaëus Pharaonem in mari ru-
bro cum jam fluctibus absorbendus esset
furijs agitato, & tristissimo dolore an-
xium describens, ait:

*Quem circum furia vilitant, atraque
remordent.*

Et fodiunt curæ non consolabile pectus.

Paulò antè idem Poëta de aquis utrinque
supra Ægyptios suspensis, quos erant mo-
obruturæ, & quibus imminens naufra-
gium minari videbantur; dixerat,

--- Stat terror utroque

*Margine per summas pelagi malè pensis
lis oras.*

Hic adverbium *malè* vim habet negatio-
nis.

Claudamus hæc exempla, Elegantissimi Poëtæ strophe Sapphicâ, qui ad Alphonsum Cardinalem Richelium, olim oden scribens, his eum verbis compellavit

*Princeps; disertæ flummen adorea,
Alphonse, mentem cui Sapia
Musæque finxerunt paratam*

Non humiles agitare curas. P. Bertet.

PRÆCEPTUM XI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

POëtæ non inveniunt interdum per comparisonem Epitheta nominibus adhibent v. g.

*Rex erat Æneas nobis quo justior alter
Nec pietate fuit, nec bello major, & armis*

Virgil.

*Et juxta comes * Euryalus quo pulchrior
alter*

Non fuit Æneadùm Virg.

*Subaud. aderat.

--- *Inde ferarum*

*Vastatorem Amycum, * quo non felicior
alter*

Ungere tela manu, ferùmque armare veneno
Virgil.

*Subaud. Interfecit.

--- *Vident, indignâ morte peremptum
Misenum Æolidem, quo non præstan-
tior alter*

*Ære, a ciere viros, Martemque b accen-
dere cantu.*

a Id est, ærei tubâ Synecdoche. b Id est,
bellum Metonymia.

--- *Cadit & Ripeus, justissimus
unus*

*Qui fuit in Teucris, & servantissimus
æqui, Virg.*

Id est, occiditur.

--- *Seniôrque Galesius,*

*Dum paci medium se offert, Justissimus
unus*

*Qui fuit, Ausonûsque olim ditissimus
arvis. Virg.*

*Subaud. occifus sternitur.

Milliæus scelus atrocissimum, sic per
comparationē gravi Epitheto exaggerat.

--- *Quo non immanius ullum*

*Instigat Regum furias, & provocat enses.
Huc referri potest Epithetum, Hic & Hæc
melior, & Hoc melius, quod si rectè usur-
petur, elegantissimum est.*

Ita sanctissimam, & mitissimam parentem, cui sit malè moratus omnino filius, rectè sic compellabis.

Digna parens meliore nato.

Ita de puero egregijs animi, corporisque ornato dotibus, & immaturâ morte prærepto dices.

Digne puer meliore fato.

Ita Deiphobus in Troiana urbis expugnatione interfectus; ab Ænea, quem videbat in Inferis, discessurus sic eum alloquitur.

Decus nostrum, melioribus utere fatis.

Virgilius alibi de priscis Trojanæ gentis Heroibus sic habet.

Magnanimi Heroes, nati melioribus annis.

Quia Trojæ expugnationem, & incendium non viderant.

PRÆCEPTUM XII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Futura Participiorum pro Epithetis usurpata, multum elegantia nonnunquam in versum invehunt.

Ita Lucanus Phœnices literarum inventores celebrans, eleganter scripsit.

*Phœnices primi, fama si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.*
Idem, de Civilibus Bellis, sic antea scripserat.

Bellu geri placuit, nullos habitura triumphos.*

*Quia nullus decernabatur ijs triumphus, qui in Civilibus bellis vicissent.

Non minùs eleganter Virgilius de pinu dixit,

Nascitur & casus abies visura marinos.
*Id est, futura aliquando navis.

Idem, de Choræbo in medios Græcorum globos se immitente, ut Cassandram ab eorum manibus, si posset, eriperet; aut saltem eam aliquot Græcorum nece ulcisceretur; sic habet

*Non tulit hanc speciem furiata a mente
Chorabus,*

*Et se se medium injecit moriturus b in
agmen.*

a Quòd Cassandra, cujus nuptias ambiebat, à Græcis capta abduceretur. *b* Certus ac paratus mori.

Phario nutantia pondera saxo.
Quæ cineri vanus dat ruitura labor.* Mart.

Id est, Mausolea magnifica, quales sunt superbæ Ægyptiorum pyramides.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
PRÆCEPTUM XIII.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

POëtæ eleganter ducunt Epitheta à nominibus Patronymicis. Patronymica dicuntur ea nomina, quæ à proprijs derivantur Patrum, Matrum, Avorum, Regum, Conditorum Urbium, Imperatorum Regionum, & Locorum nominibus; & Filium, aut Filiam, aut Nepotem, aut ex Posteris aliquem; aut è gente aliquâ, vel regione oriundum significant.

Quorum Patronymicorum nominum ut facilius, & expeditius sit usus, è re fore existimavi, quæ multis paginis Despaute-rius de Patronymicis tradidit, ea paucis contrahere, & tibi, si fortè ex animo exciderint, in memoriam revocare.

Patronymica igitur nomina vel terminantur in *des*, & sunt masculina, ac primæ declinationis, ut *Æolides*, Æoli filius, aut nepos. Vel terminantur in *as*, & *is*, & sunt foemina, ac tertiæ declinationis, ut

Æolis gen. *dis.* *Æoli* filia, vel neptis. *Thestias* gen. *dis.* *Thestij* neptis, aut filia. Vel terminantur in *ne*, & sunt etiam foemina primæque declinationis, ut *Nerine* gen. *es.* *Nerei* filia.

A nominibus in *a* & *as* formantur Patronymia in *ades*. Ut ab *Iliā* Romuli matre, fit *Iliades*, id est, *Iliæ* filius. A *Pheretias* fit *Pheretiades*, id est, filius *Pheretiæ*. Ab *Æneas* tamen *Æneides* *Æneæ* filius, & *Æneada* *Æneæ* comites fuere appellati.

A nominibus in *es* formantur Patronymica in *ades*, ut ab *Hipotes* fit *Hipotades*. Et in *eades* sæpius, ut ab *Anchises* formatur *Anchisiades*; à *Laertes* fit *Laertiades*.

A nominibus in *us* ducuntur Patronymica in *ides* penultimâ brevi. Ut à *Priamus*, *Priamides*. Quædam tamen penultimam producunt, ut *Lycurgides*, *Belides*, *Amphiaraides*.

A nominibus in *ius* fiunt Patronymica in *iades* Ut *Menetiades* à *Menetius*.

A nominibus in *eus* derivantur Patronymica in *ides*, penultimâ longâ. Ut ab *Atreus*, *Atrides*, à *Tidens*, *Tidides*, &c. sed ab *Otreus* formatur *Otriades*.

A nominibus tertiæ declinationis formantur Patronymica in *ides*, penultimâ brevi. Ut *Agenorides* ab *Agenor*. *Æsonides* ab *Æson*. Sed nomina in *as*, & Polysyllaba in *on* ejusdem tertiæ declinationis, Patronymica formant in *iades*. Ut *Abantiades*, à nomine *Abbas* & *Laomedontiades* à *Laomedon*, à *Scipio* formatur *Scipiades*.

Patronymica Fœminina in *as* & *is*, formantur à Patronymicis masculinis in *des* ablatâ syllabâ *de* V. gr. à *Thaumantiades*, (Thaumantis filius) fit *Thaumantcas*, Thaumantis filia. à *Tantalides* fit *Tantalis*.

Quædam Patronymica Fœminina utramque terminationem habent, *as* & *is* v. g. dicimus *Atlantis, idis* & *Atlantias, adis*. *Atlantis* filia, vel *neptis*.

Patronymica fœminina terminata in *ne* formantur à Genitivo in *i* nominum in *us*, & Dativo in *o* nominum in *ius* addendo *ne*. Ut *Nerine* à Genitivo *Nerei*, & per contractionem *Nerî*. *Neptunine* à *Neptunî*. *Acrisione* à Dativo *Acrisio*.

Non affero multa exempla, quibus ostendam quomodo fuerint à Poëtis usurpata pro Epithetis ejusmodi Patronymica

Nec gemere aëria cessabit Turtur ab Ulmo
Virgil.

Id est, palumbes (*quæ sunt*) tua cura : seu
quæ tibi sunt curæ ; vel, erga quas afficeris.

Ab malè quasiti (Damnorum femina)
Nummi !

Id est, nummi (*qui sunt*) femina Damno-
rum, seu malorum omnium arigo.

Curia Prætexto quæ nunc nitet alta Senatu,
Pellitos habuit (rustica corda) Patres
Propert.

Id est, Curia, quæ nunc Senatorum præ-
textâ ornatorum confessu insignis est,
olim Pellibus duntaxat indutos habuit Se-
natores (*qui erant*) rustica corda, seu ho-
mines rustici, humanitatis expertes, & ur-
banæ consuetudinis prorsus ignari.

Poma coronatos curvania pondere ramos
Arboribus pendent (munus edule)
suis. Sautel.

Exulat hinc & morbus iners, & curvæ
Senectus,

Et dolor, & trepidi (pallida turba) *metus.*
Idem,

Nam malè ceratas agitans puer learus alas,
In medijs perijt (flebile pondus) *aquis.*

Idem : Hos

Hos imitantus Illustrissimus Dominus Boëssius, clarissimum hujus ævi litteratorum lumen, scripsit Pyrocrene.

*Cedite Sicani, vatum mendacia fontes.**

*Id est, fontes (*qui estis*) vatum mendacia.

Et ego clarissimum illum virum imitatus cum Epigramma aliquando scriberem, ita exorsus sum.

Cedite Palladiæ pristorum gloria, turres

Cedite romulei tecta superba Jovis.

PRÆCEPTUM XV.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

Observanda sunt diligenter à Tyrone nostro, dum lectioni Poëtarum dat operam, Epitheta quædam, quæ peculiare aliquid, & eximium sonant, quæq; miram habent elegantiam, si recte, & opportunis locis adhibeantur. Duo de omnibus tantum proponam, & aliquot exemplis illustrabo, ex quorum perspecta, & observata elegantia, de alijs facile poteris judicare. Sunt autem ista *Notus, & Consciis.*

NOTUS, A, VM,

Virgilius Cervum describens, qui pri-

ma fuit Æneæ, & Rutulis mutuis se & primùm levioribus prælijs laceſſendi, tum acerrimi ineundi belli occaſſio; ſic ait.

*Ille manum patiens, mens æq̃, aſſuetus herili,
Errabat Sylvis ruruſuſq̃ ad limina nota,
Ipſe domum ſerâ quamvis ſe nocte ferebat*
Virgil.

Idem narrans nocturnum Græcorum ad Trojæ littora reditum, poſt ſimulatam fugam, & ſparſum rumorem de ſuo in Græciam diſceſſu, ſic refert.

*Et jam Argiva Phalanx inſtructis navi-
bus ibat,
A Tenedo tacitæ per amica ſilentia Luna,
Littora Nota petens.* Virg.

Idem referens turpem aliquot Græcorum formidinem, qui, cùm Trojanorum in quos inciderant, ſuſtinere impetum non poſſent, fuga ſibi conſuluere, & intra cavum Equi lignei uterum, unde ad urbis expugnationem prodierunt, iterum abdi- dère ſe ſe; ita rem exequitur.

*--- Pars ingentem formidine turpi
Scandunt ruruſuſ equum, & notâ condun-
tur in alvo.*

Lucanus ſimiliter eodem eleganter eſt uſus

usus Epitheto , cùm Arimiensium sibi à vicino Cæsare malè metuentium pavorem describit

Ut Notæ fulsêre Aquilæ , Romanaq; signa ;
Et celsus medio conspectus in agmine Cæsar :
Diriguère metu.

Ita Horatius.

*Incipit ex illo montes Appulia notos
Ostentare mihi.*

Idem, Ode. 2. lib. 1. ad Augustum, ubi eluvionem terrarum, Deucalionis & Pyrrhæ Fabulâ celebrem, ex occasione attingit, sic habet.

*Piscium, & summâgenus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat columbis, &c.*

Ita denique Martialis de liberto, & amanuensi suo.

*Ille manus quondam studiorum fida meorû
Et felix Domino, notaque* Cæsaribus.*

*Quia ejus carmina à Cæsare legebantur.

CONSCIUS, A, UM.

Virgilius de Didone mortem sibi mox allaturâ sic scribit.

Testatur moritura Deos, & conscia fati
Sydera.*

*Id est, infortunij sui.

Idem.

Idem, allibi de Entello post lapsum ad pugnam redeunte.

*Acrior ad pugnam redit, & vim suscitât irâ
Tum pudor incendit vires, & conscia* virtus*

Id est, suarum virium non ignara; vel (si mavis) sciens quanta hæctenus cum laude in simili palæstra dimicasset.

Idem quoque, cùm Euryalum mox interficiendum narraret, ob missam à Niso saggitam, quâ Tagus confixus ceciderat, describit Nisum de amici Euryali salute sollicitum, è latebris suis prodeuntem, & se hujus necis auctorem ultro fatentem.

*Me, me, adsum, qui feci, in me convertite
ferrum.*

*O Rutuli, mea frâus omnis, nihil iste nec
ausus,*

*Nec potuit, Cælum hoc, & conscia sydera
testor.*

Lucanus de remotioribus Africæ populis sic habet.

*Et gens si qua jacet nascenti conscia Nilo
Et Martialis de Domitiani natali die,*

*Cæsaris alma dies, & luce sacratioꝝ illâ,
Conscia Dictæum, quâ tulit Ida Jovem.*

Dixi aliquando de quodam, cujus litteræ
ab

ab adversarijs interceptæ, criminis, cuius accusabatur, fidem astruebant.

*Hæc charta sceleris conscia, & testis tui
omnes retexit impiæ fraudis dolos.*

Et de alio, qui mœrore in solitudinem abductus, rupes compellat ad sui doloris solatium.

O vos doloris conscia rupes mei.

Denique de Judith ad necandum Holofernem Betuliâ exeunte, & ad Assyriorum castra contendente, sic scripsi aliquando.

*Egreditur portis audax, & conscia formæ
Castra inimicia petit, blandâsque arcessere
fraudes.*

Cogitat, insuetò meditans nova prælia bello.

PRÆCEPTUM XVI.

Aptè, & eleganter adhibendi Epitheta.

TOtum hoc de Epithetis caput visum est eodem monito claudere, quo excogitata à me eorum arti explicandæ, paulò antè factum est initum. Illud autem monebam, dandam esse in primis operam, ut nullius Epitheti delectum faceremus, quod non peculiari quâdâ ratio-

ne vel ornaret sententiam, vel ejus vim, & significationem auget.

Quapropter exploratum nobis, penitúsque perspectum esse debet illud, quod tractamus argumentú: perpendenda sententiarum omnium vis, & cujusque vocis natio sensúsque tenendus est: Tum demum quærenda Epitheta, quæ singulis vocibus, rei que propositæ argumento, quàm fieri potest, optimè conveniant.

CAPUT III.

De Mutatione Vocum.

Quidquid de Mutatione vocum, in eo, in quo versamur, genere dici potest, eò ferè spectat ut, vel aliter reddantur adjectiva, aut Substantiva Nomina vel mutantur, Numeri, Casus, Conjunctiones, Ordo constructionis, verborum Modi, & Tempora; vel unjus, aut alterius vocis accessione, augeatur phrasis. Quæ omnia ut rectè, & ordine persequamur, totidem distinguemus sectionibus, quot se offerent, diversæ in phrasi mutandæ res, diversæque mutandi rationes.

At

At cum mutandarum vocum rationem me traditurum promissi, ne quaeso illud ita dictum existimes, quasi nihil aliud. nisi multam Synonymorum suppellectilem expositurus sim. Hæc enim mutandi ratio, ut nihil habet artis, ita præceptoris non eget industriâ. Meum autem in hac vocum mutatione, cujus artem aperio, Consilium est non tantum studere metro, ut numerus carminis impleatur; sed præterea efficere, nulla ut sit vox, quæ non suboleat Parnassum, & à Musarum institutione profecta esse videatur. Si quæ igitur erunt voces, non ita ad stylum Poëticum accommodatæ, aut cum metri legibus non rectè cohærentes, laudatâ illorum copiâ, qui Synonymorum Indices texuerunt, aliâ tamen ratione, & meo quidem iudicio, elegantius mutari posse, sequentibus præceptionibus, te, qui hæc legis, vel teste vel iudice, contendo.

✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕ ✕

SECTION I.

De Mutatione Adjectivi.

Variæ sunt Adjectivi mutandi rationes.

I. Enim

1. Enim levi admodum factâ mutatione, Adjectivum Nomen substantivè per Hellenismum usurpari potest, atque ita mutabitur in substantivum *ellynicon*. Ut cum dicimus *Amara Curarum*, pro, amaræ, curæ *Ardua terrarum*, pro, arduæ terræ *Opaca lecorum*, pro, loca opaca. *Deserta, viarum*, pro, viæ desertæ. *Cœli supera*, pro, Cœlum superum. *Cœli convexa*, pro, cœlum convexum. Cum denique dicimus, alta montium: ima vallium: amœna collium densa sylvarum.

- - Per *sylvas*, & per *deserta viarum*
Ibat. Id est per desertas vias.

Ecce *ascendentem*, & *Cœli supera alta tenentem*,

Dum tacidis omnes animis, oculisque
tuentur, &c. Mambrun.

2. Mutari potest adjectivum, in substantivum Metonymicum. Ut si dicamus *Laudatur pudor*, pro, laudantur pudici.

Seditio ventorum, pro, venti *Seditiosi*
Inclementia Divûm, pro, divi inclementes, &c.

- - - *Verûm inclementia Divûm*
Has evertit opes Virgil.

--- Pelago indignante minaci

* Hadria ventorum seditione tumet.

* Id est, mare Hadriacum.

Postquam Epulis, Bacchóque modum lassata* voluptas.

Imposuit. Lucan.

Id est, homines voluptatibus mancipati.

Quod a Pelagus, Nilusque dedit, quod luxus binani.

Ambitione furens, toto quæsivit in orbe,
Non mandante fame.

a Id est quos cibos. b Id est, homines luxui dediti.

3. Adjectivum possessionem significans, mutari potest in substantivum rei possidentis. In hunc modum dicimus *Patris ædes*, pro, ædes patriæ *Matris lachryma*, pro, lachrymæ maternæ. *Cœli regia*, pro cœlestis regia. *Romæ Theatra*, pro, Romana Theatra.

Jam pridem cœli nobis te Regia, Cæsar, Invidet. Virg.

--- *Depulsus ab ubere matris.* Subaud. Agnus.

Post matris lachrymas. Est hoc lemma, quod P. Menestrier.

In Heroico suo D. Augustini symbolo pendentem è palmite racemum referente ingeniosè, ut cætera solet omnia, nuper adscripsit.

4. Mutari potest Adjectivum in Substantivum nomen, rei factæ, aut faciendæ modum significans. Ut cum de Græcis, qui in Equi Trojani uterum, unde paulò antè exierant, Trojanorum persequentium metu, abdiderunt sese, ita scripsit Virgilius.

*--- Pars ingentem formidine * turpi
Scandunt rursus equum, & nota condun-
tur in alvo,*

* Id est, pars turpiter formidantes, rursus in equi uterum se recipiunt.

Et cum Ovidius scripsit, *cavit provida cura ducis*, pro, Dux curans, & providus cavit.

*Cætera ne simili caderent labefacta ruinâ.
Cavit sacrati provida cura ducis.*

5. Mutari potest Adjectivum in Substantivum materiæ. v. g. dici potest, *Ebur cythara*, pro, cythara eburnea. Ita aliquando cecini.

*Et cythara vocalis ebur, sub pollice docto
Ingemit.* Ite,

Ite *gemma*, & *aurum corona*, pro, *corona gemmea*, & *aurea* licebit dicere.

--- *Gemmis*que, *auroque corona*

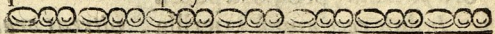
Exornat regale caput.

Plura hujus rei exempla in Sectione sequenti dabimus, num. 4.

6. Mutari potest Adjectivum, è Positivo in Comparativum. v.g. *Quo non præstantior alter*, pro *præstans*.

Quo non formosior alter, pro *formosus*.

7. Mutari potest Adjectivum in adverbium ut cum dicimus, *Lenè sonant Zephyri* pro *lenes Zephyri sonant*.

S E C T I O II.

De Mutatione Substantivi.

NON pauciores, nec minùs elegantes se offerunt, Substantivi, quàm adjectivi motandi, rationes. Cum enim è Rhetoricæ Tropis ferè omnes deductæ sint, & in ijs translationis, quem tantopere laudavi, decor effulgeat, existimare cuique facile est, quantus ex ijs, orationi Poëticæ splendor accedat. Quod ut exemplis constet liquidius, ad varios, quos afferro, mutandi substantivi modus animum quæso advertite.

I.

Quot esse vidimus mutandi in substantivum adjectivi modos, totidem ferme sunt mutandi in adjectivum substantivi rationes. Unam subjicio, ex qua reliquæ omnes facilè deducuntur.

Mutari potest Substantivum rei possidentis in adjectivum significans possessionem. Ut cùm dicimus,

Patriæ virtutes, pro, virtutes Patris.

Pacatumque reget Patrijs virtutibus orbem Virgil.

Ora puerilia, pro, ora pueri.

Induit ecce amnis puerilia, vitreus ora.

Bidermanus.

Littoreæ arenæ, pro arenæ littoris.

--- *Nam littoreis populator arenis Imminet.* Lucan.

Casus marini, pro maris casus, seu pericula.

--- *Etiam ardua palma*

Nascitur, & casus abies visura marinos. Virgil.

Romanæ acies, pro acies Romanorum.

Ergo inter sese paribus concurrere telis

Romanas acies itorum vidère Philippi Virgil.

II.

Mutari potest substantivum speciei, in substantivum Genericum, modò Generi addatur Epithetum proprium speciei; atque hæc mutandi ratio elegantissima est, ut videre est in sequentibus exemplis.

<i>Substant.</i>	<i>Substantivum</i>	<i>Epithetum</i>
<i>Speciei.</i>	<i>Genericum</i>	<i>Proprium speciei.</i>
	Gens ---	Ætheris Incola.
Avis	Cohors.	Pennata
	Agmina	Sonora Volantùm
Aquila	Ales	Jovis Armiger
	Volucris	Titania
Gallus	Avis	Nuntia Lucis
Hirundo	Ales	Veris Prænuntia
Philomela	Nemorum	Siren Plumea
		Humanæ vocis
Psittacus	Ales	Æmula.

Genus Æquoreum

Populus Natantùm

Pisces Greges Squammigeri.

Gentes Flucticolæ

Agmina Muta natantùm.

D

Lau us

		Phæbæa
Laurus	Arbor	Apollinea
		Venturi Præscia
		Veneri Sacra
		Veneri Gratissima
Myrtus	Arbor	Paphia
	Cupressus Arbor	Feralis
	Opes	Vernæ
Flores	Munera	Hortensia
		Floræ
	Sydera	Terrestria
Rosa	Flos	Pæstanus
Aurum	Metallum	Fulvum
	Lapis	Pærius
Marmor		Dalmaticus.

Quæ Arboribus tribuuntur hîc Epitheta, ea quoque earum ramis, & frondibus tribui possunt.

III.

Mutari potest Substantivum generis, in Substantivum speciei, maxime in descriptionibus, ubi multò jucundius & elegantius est singularum, quas describimus rerum species persequi, quàm earum undaxat genera recensere.

V. G. in descriptione veris, hoc tibi argu-

argumentum proponatur, *Flores in hortis micant*, elegantius dices, *Rosa*, vel, *Rosa purpura in hortis micant*; & sic de cæteris floribus, qui colorum suorum gratiam, & admirabilem varietatem verno tempore, in hortis explicant.

Ita Horatius lib. I. Carm. Od. 1. pro quovis vento, *Africū*, & pro quolibet Mari. *Icarios fluctus*, seu *Icarium mare* usurpat.

Luctantem, Icaris fluctibus, *Africum*, *Mercator metuens*, *otium*, & *oppidi*
Laudat rurasui.

IV.

Mutari etiam eleganter potest nomen substantivum rei alicujus proprium, in nomē materiæ, ex quâ res illa facta est. Ut cum usurpatur *Ebur* pro cythara eburnea, *æs* pro tuba ærea, *ferrum* pro ense, aut telo, aut quibusvis alijs armis ferreis: *robur* pro clava roborea: *pinus* pro navis pinea: *aurum* pro freno aureo, poculo, & alijs rebus ex auro conflatis: *arundo* pro arundinea sagitta, & pro fistula arundinea: *cera* pro cereis majorum imaginibus, v. g.

*Ære** *cicere viros*, *Martemque accendere cantu* Virg.* Id est, ærea tubâ

Quis furor, ô cives quæ tanta licentia ferri? Lucan. * Id est, armorum.

--- *Rapit * arma manu, nodisque gravatum*

robur. * Virgil.

* Sabau. Hercules. * Id est, clavâ roboreâ

----- *Hæret lateri lethalis * arundo.*

Virgil. * Id est sagitta arundinea

Agrestem tenui meditabor arundine musâ.

Virgil. Id est, fistula arundineâ.

*Cedet & ipse mari vector, nec nautica * pinus mutabit merces.* Virgil.

* Id est, navis pinea.

--- *Fulvum mandunt a sub dentibus aurum.* Virgil.

a Subaud. equi. b Id est, aurea lupata.

----- *Ille impiger hausit*

*Spumantem pateram, & pleno se proluit * auro.* Virgil.

* Id est, pleno aureo poculo.

*Totalicet veteres exornent undiq; * Cereâ*

Atria nobilitas sola est, atq; unica virtus.

Juvenal.

* Id est, Cereæ Majorum Imagines.

Admonitio. Quando utimur Substantivo materiae, pro vero nomine rei, ex ea

mate-

materia factæ; huic substantivo, quantum fieri potest, adjungi debet Epithetum rei maximè proprium; ut statim appareat, quænam sit illa res, quæ hoc cummunè materiae nomine significatur. Ut cum dicimus *Volucris arundo* pro sagitta; *Nautica pinus*, pro navi: *ebur sonorum*, pro cythara: *plumbum volatile*, pro glande plumbea: *ferrum volatile*, pro, telum ferreum.

V.

Mutari potest nomen Partis, in nomen Totius. Ut cum pro aqua fontem pro fluctu pontum dixit Virgilius.

--- *Irriguumq; bibant violaria * fontem.* Virgil.

Una a qua Lycios fiduq; vehebat Orontes,
Ipsius ante oculos, ingens a vertice b pontus
In Puppim fuerit. Virgil.

a Subaud. navem b Id est, ingens fluctus.

VI.

Mutari potest nomen Substantivum Totius, in nomen Partis. Ut cum usurpantur *tecta* pro ædibus: *prora puppis*, *carina* pro navi: *mania* pro urbibus: *unius regionis populus*, pro tota gente: *urbs una*, vel *provincia* pro toto regno, vel imperio: *sin-*

gula anni tempestates pro toto anno. v. g.

Tum pavida matres tectis ingentibus erant. Virgil.*

* Id est, per ingentes ædes

Audiit omnipotens, oculosque ad mania torsit Regia. Virg.*

* Id est, ad regiam urbem.

Et jam argiva Phalanx instructis navibus ibat,*

* Id est, Græcorum exercitus. Argivi enim inter Græciæ populos recensentur & primum in eo exercitu, cum Lacedæmonijs dignitatis locum obtinebant.

Cùm Domus Assaraci Phthiam, clarasque Mycenæ

Servitio premet, ac victis dominabitur Argis. Virgil.

Id est, Cùm Trojanorum posteri, toti Græciæ dominabuntur, cujus Græciæ urbes erant, Phthia, Achillis patria, Mycenæ, Agamemnonis patria, & Argi, urbs regia Agamemnonis.

Tertia dum Latio regnantē viderit æstas. Virgil.

Id est, donec per tres annos regnârît.

Iamque octava mihi, revolutis mensibus, æstas ibat.

Id est,

Id est, octo jam anni effluxerunt.

illum

Per mare, per terras septima jactat Hyens.
Id est, septem añis terra mariq; jactatus est.

Ut careo vobis, scythias detrusus in oras
Quatuor Autumnos Plejas orta facit
Ovid.

Id est, quatuor abiére anni, ex quo apud Scythas in Ponto, exulo. Idem sensus alijs etiam verbis ab eodem auctore in hunc modum redditus est.

Ut me pontus habet, quater arva colonus
aristis.

Nudavit, quater est falce reseda Ceres
Aliquando pro æstate, messis nomen, per Metalepsin usurpatur. v. g.

Quarta tribus lustris addita messis erat.
Id est, ad quindecim annos quatuor accesserant.

Frigidater decies nudatum frontibus Æmũ
Tendit hyems vestire gelu, totiésque solutis
Ver nivibus, viridẽ menti reparavit amictũ.

VII.

Mutari potest nomen Substantivum causæ in nomen effectus. Ut cum Ovidius hac voces, *Cacus immanis latro*, det

Iatronum effecta, aliter in hunc modum reddidit

*Cacus aventinae timor, atque infamia sylva
Non leve finitimis, hospidibusque malum.*

Eadem ratione R. P. De Buffieres in suo Scanderbego, Helenaë Smyrnæi Principis filiaë ut dotes egregias commendet, varijs definitionibus strictim conglobatis, eam describit, effecta pro causa usurpans.

*Una cui proles Helena, est pulcherima Virgo,
Patris amor, regni fulcrum, Regumque cupido*
Idem in Monitis Christianis, ad Christissimum virum Dominum de Buffieres fratrem suum, cum pauperum causam agit, & eleemosynam suadet sic ait.

----- Ratio tibi certa legendi.

*Si dederis; nummi seges * est mendicus
opima.*

* Id est, causa tibi erit optimæ segetis, & multarum divitiarum.

Eadem mutatione usus est Frizonius in Genethliaco Delphini.

*Hic ego te instratum cunis, quas aulica circum
Pompa fluit, solio majestas intulit alto,
Aspicio venerande puer, Regumque voluptas
Et populi communis amor! Salve inclyte
Delphin.*

Spes

Spes hominum, pignusque Deum, mea gloria salve.

VIII.

Mutari potest Substantivum nomen, effectum significans in nomem ipsam causæ Ut cum Virgilius pro vernanti segete dixit, *bovum labores.*

--- *Ruit arduus ether*
Et pluvia ingenti, fatalata, bovumque labores diluit.

Seneca in Troade pro Troja cecidit, dixit, *cecidit cælitum labor.* Eam quippe urbem Neptunus, & Apollo mænibus cinxerant.

--- *Columnen eversum occidit,*
Pollentis Asia, Cælitum egregius labor.
 Huc referri possunt ii, qui fuere rerum aliquarum primi auctores, qui pro rebus à se inventis eleganter in versu adhibentur; atque ita pro vitibus, & vino Bacchum, pro segete & pane Cererem, pro bello Martem, Musas pro versibus rectè, & eleganter usurpabimus.

Huc etiam revocantur Elementorum, & aliarum quarundam rerum. Divi Præsides, qui aliquam habere videntur rationem causæ; atque adeò pro Aëre Jovem,

pro aqua Neptunum, & Thetim, pro igne Vulcanum, Floram pro floribus, Pomonam pro pomis, & alijs ejusdem ferè generis fructibus, rectè quoque & eleganter dicemus.

*Bachus amat colles, Aquilonem & frigora
Taxi.* Virgil.

Id est, vites, colles amant.

*Et multo imprimis hilarans convivia
Bacho.* Virgil. Id est, vino.

*Ad rubicunda Ceres medio succiditur
Estu.* Virgil. Id est, seges.

*Dant famuli manibus lymphas, Cererè
que canistris, expediunt.* Virgil.

Id est, panem.

*Accendamque omnes insani Martis amore.
Virgil.* Id est, belli.

*Pollio amat nostram, quamvis sit rustica,
Musam.* Virgil.

Id est, Bucolicos meos versus.

--- *Si fortè morantes*

*Sparsit, aut præcepit Neptuno, *immer-
serit Eurus.* Virgil.

* Subud. Apes. * Id est, in aquam immer-
serit.

Tentare Thetim ratiibus. Virgil.

Id est,

Id est, navigare. Thetis pro mari.

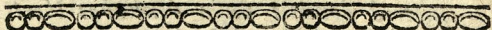
Et jam maturis metuendus Jupiter uvis
Virg. Id est, Aëris intemperies, hic
enim Jupiter pro Aëre sumitur.

Floram pro floribus, & Pomonam pro
fructibus, quibus præest sic aliquando
usurpavi

*Nunc hilarem fertis Flora coronant humum
--- Exponit avaris
Agricolæ manibus, felicitis munera rami,
Divitias Pomona suas.*

IX.

Eleganter mutari potest nomen sub-
stantivum rei significatæ, in ipsum signi-
nomen seu (ut vulgò dicitur) eleganter
usurpari potest signum pro re significata.
Quod ut clariùs constet, Ecce varia si-
gnorum nomina, quæ vel usitatiùs à Poë-
tis, vel elegantius usurpantur, incertas de-
scripta classes, & exemplis illustrata le-
ctissimis.

*Signa Antiqua, quorum aliqua etiamnum
apud nos vigent.*

Ceræ Majorum

Imagines --- Nobilitatis

Fasces, Sella Curulis -- Consularis potesta-
Purpura, Sceptrum. (tis

Corona -- Regiæ Dignitatis.

Toga -- Senatorij muneris.

Sagum -- Militiæ.

Aquilæ -- Romanorum legionum.

E X E M P L A.

*Nam quid imaginibus, quid avitis fulta
triumphis.*

*Atria, quid pleni numeroso consule fasti
Profuerint? cui vita labat? Lucan.*

Id est, quid prodest ei Nobilitas; qui turpi
vitâ natalium splendorem obscurat.

*Non illum populi fasces, non purpura Re-
gum Flexit. Virgil.*

Hinc rapti pretio fasces. Lucan.

Id est, emptus pecunia Consulatus.

*Degenerem patiere Togam, regnumque
Senatûs?*

Id est, an patieris ignavorum, & imbelliâ
Senatorum superbam in te petulantiam;

*Interea domitis Caesar remeabat Iberis,
Victrices Aquilas alium laturus in Orbem
Lucan.*

Id est, Romanas legiones.

Hodierna Principum, & Populorum signa à Gentilitijs petita Regnorum Insignibus.

Claves, & S. Petri

Navis --- Romanorum Pontificum, & Ecclesiæ Romanæ

Lilia --- Franciæ, & ejus Regum.

Aquila --- Germaniæ, & ejus Imperatorum.

Leo --- Hispaniæ, & ejus Regum.

Pardi --- Angliæ, & ejus Regum.

Luna --- Turcarum.

E X E M P L A.

Baldus noster hortans Germanos, cæterosque Europæ Principes ad fanciendam pacem, bellumque Turcis inferendum sic ait.

Militia quis fructus erit, cum pascet inultum

Aquila cadaver, Bistonum diras aves?

Consilio meliore, Duces, vos vertite signa

In execranda perfidum Luna caput.

Ita pro Francis Lilia, pro Turcis Lunæ nomen aliquando usurpavi

Victus cum Turca videbit

Lilia Idumeas iterum florere per urbes,

*Fractaque pallebunt fugientis cornua Lunæ
De victis, fugatisque paucis abhinc annis
ad Dunkerkam Hispanis, & captâ à Fran-
cis Dunkerka, ita cecinit Poëta Anony-
mus.*

Terruit Hispanum clades audita Leonem.

Signa Litterarum

Pallium

Philosophiæ.

Poëseos { Bucolicæ Fistula.
Heroicæ Tuba.
Lyricæ Lyra, Cythara, Fides.
Comicæ Soccus.
Tragicæ Cothurnus.

E X E M P L A.

De Philosophis Romæ aliquando in ho-
nore habitis, ita cecini.

Inter Togata Principes gentis viros,

Honos haberi Pallio cepit.

Vestra meos olim, si Fistula dicat amores.

Virgil.

Id est, si pastoritijs versibus meos amores
describatis.

Pieriâ caneret cùm fera bella tubâ Mart.

Id est, heroico carmine.

Hic in redacta Valle, canicula,

Vitabis estus & Fide Teia

Dices laborantes in uno

Penelopem, Vitreámque Circen. Horat.

Id est, Lyricis, & Anacreonticis versibus, qui à Teo Joniæ urbe, Anacreontis patria Teij dicti sunt, dices Penelopes, & Circes amores quibus ambæ in unum eundemq; Ulysssem ferebantur.

Hunc Socci cepere Pedem, grandésque

Cothurni. Horat.

Id est, Comoedia, & Tragoedia, Jambum pedem in suos versus induxerunt, vel Comici, & Tragici versus Jambum pedem admiserunt.

Signa Politica.

Olea Toga,

Clausum Jani Templum Pacis

Arma, Sagum,

Apertum Jani Templum Belli.

Caduceus Legationis.

Laurus palma, Victoriæ.

Amaltheæ Cornu, Bonorum Copiæ.

Fasti, Annorum.

E X E M P L A.

Si qui Ciceronianum versum nostris
aptaret

aptaret temporibus, exiguâ unjus, aut alterius vocis factâ mutatione, sic diceret.

Cedât armatogæ, Laurus concedat Olive!
De primis veterum Francorum victorijs sic olim scripsi.

Et Socias inter creverunt Lilia Palmas.
Id est, & Francorum gloria clarior in dies eorum victorijs evadebat.

De pace quoque post diuturnum bellum Francos inter, & Hispanos initâ, ita scripsi.

--- *Longis dudum exul a ab Oris*
Antiquas repedit sedes, & nota revisit
Oppida latâtesq; agros beat ubere b cornu.
a Subaud Pax. b Id est, felici frugum pro-
ventu, & bonorum omnium copiâ.

Signa Populorum ducta è præcipuis Regno-
rum fluviis.

Thamesis	Anglorum.	
Sequana	Francorum.	
Scaldis	Belgarum.	
Rhenus	Germanorum.	
Ister	Thracum seu Turcarum & Hungarorû. Hispanorum,	
Tagus	Tiberis	

Tiberis	Romanorum.
Nilus	Ægyptiorum.
Jordanis	Palestinorum.
Euphrates	Parthorum.
Ganges	Indorum.

E X E M P L A.

Balde in Ode ad Principum de pace Legatos Monasterij aliquot ejusmodi fluviorum nomina eleganter pro vicinis populis usurpavit.

Tota Europa fremit, toto concuritur orbe,

Unumque plures inquinat gentes nefas

*Sanguineos Scaldis Thamesisque ut
Rhenus, & Ister*

Rotant procellis intonati vortices. Bald.

*Euphratrem * Nilumque move, quo nominis usque.*

Nostri fama venit. Lucan.

* Id est, & Ægyptios, & Parthos in adversarios commove, & nostris adijunge partibus.

Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum, Virgil.

Pax erat: & (vestri Germanice causa triumph)

Tradiderat famulas jam tibi Rhenus
aquas.* Ovid.

* Id.

* Id est, jam tui jugum Imperij Germani subierant.

Hâc raione Delphinatis Parnassi decus nobilissimus Dionysius Salvagnius Boësius, in Pyrocrene, Ludovici XIV. Victorias commemorat, fluviorum nomine pro victis populis, qui eos accollunt fluvios, usurpato

*Magne, tuos dicent alij Ludoice triumphos.
Hesperiam bello fractam, pulsumque Britan-
num,*

*Et domitum latè Scaldim * Rhenumque
bicornem.*

* Id est, Belgas & Germanos.

Poterant etiam populorum signa peti à * vestibus; ut Romanorum à Toga Græcorum à Pallio, Gallorum à Braccis &c. Vel ab armis; ut Romanorum à pilis, Gallorum à gælis, Belarium à fundâ, &c. Deorum etiam signa afferri poterant, & designari per Aquilam & fulmen Jupiter: per Tridentem Neptunus: per Caduceum Mercurius: per Ægita Pallas: per Clavem Hercules: sed, ut paulò ante monui, ea tantùm volui recensere signa, quæ vel usitatiùs à Poëtis, vel elegantius usurpantur.

X.

Mutari potest Substantivum nomen rei contentæ in Substantivum rei continentis. Vel, ut Rhetorum more loquar, Sumi potest continens pro re contenta.

Ita Virgilius Ægyptum pro Ægyptijs, Bactra urbem Asiæ pro Bactrianis usurpavit, cum de Antonio sic scripsit.

Hinc ope Barbaricâ, variisque Antonius armis Ægyptum, virisque Orientis, & ultima secum Bactra Vehit.

Idem etiam navim pro nautis, quos capit navis, alibi usurpavit

Nec Nautica Pinus

Mutabit merces

Id est, nulli nautæ merces aliò conventent, neque ullo modo navigationi dabunt operam.

Ultimò mutari potest nomen Substantivum significans circumstantiam rei cuiuspiam convenientem, in ipsum rei nomê, ut si dicas cum Petavio, *excussit infantem*, id est, infantis balbutiem vel nugas: cum Milliaeo *Regem gerens*, id est, Regis habitum ac personam: cum eodem *rosa purpurat*, pro, color roseus purpurat: cum Luciano,

cano, *dedidicit ducem*, id est, artem bellicam, & ducis munus, cùm Antonio, *gestas Vulpem sub pectore*, id est, Vulpinos dolos, & astuta consilia.

-- *Ut primum infantem excussit, & ora Solvere posse datum est.* Petavius

-- *Solyma ille vias in Syrmate verrit Coccineo, Regemq; gerens.* Milliaeus de Christo ab Herode illuso, & coccineâ veste induto.

Donec a dulcè rubens vobis rosa, b purpurat ora.

a Id est, quamdiu vernat flos juventutis.

b Id est, color roseus.

Dedidicit jam pace Ducem. Cæsar apud Lucan. de Pompejo.

-- *Et astutam gestat sub pectore Vulpem.* Anonymus.

S E C T I O III.

De Mutatione casuum.

I. **A** Liquando in Vocativum eleganter mutantur per Apostrophen cæteri casus. v. g.

*Scipiadas duros bello, & * te Maxime Cæsar.* Virgil.

* Pro

* Pro, & maximum Cætarum.

*Terretur minimo penus stridore columba,
Unguibus, Accipiter, saucia facta tuis.*
Ovid.

Id est, Unguibus Accipitris saucia facta.

Cepit ille coronam

Quæ posset crines, Phæbe, decere tuos.*
Ovid.

* Pro quæ posset Phæbi crines decere.

2. In Quæstione QUO Accusativus cum præpositione In, eleganter mutatur in Dativum. v. g.

*Quis novus hic nostris successit sedibus
hospes? Virgil*

Pro, successit in sedes nostras.

*Illâ a subit Mediæque minans illabitur b
urbi Virgil.*

a Subaud. Equi Trojani machina. b pro, in urbem,

Littorâque Epiri legimus, Portûque subimus.* Virgil.

*Pro, in portum. Hic ad verte, portu esse Dativû poëticum, quartæ declinationis, qui à Poëtis sæpius formatur in U, quàm in Ul, ut portu, pro, portui fructu, pro fructui.

3. In Quæstione. QUA, Accusativus cum

cum præpositione PER sæpius apud Poëtas mutatur in Ablativum sine præpositione. v. g.

Tum gelidus toto manabat corpore sudor. Virgil.

Pro, per totum corpus.

--- *Nam te jam septima portat,
Omnibus errantem terris, & fluctibus æstas.* Virgil.

Pro per omnes terras, & per omnia errantem Maria.

4. Ablativus cum præpositione A, vel AB verbi Passivi, interdum eleganter mutatur in Dativum per Hellenismum.

*Infert se septus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miscetque viris neque cernitur
ulli;* Virgil.

Pro, neque ab ullo cernitur.

5. Cum Verbis pugnandi, eleganter jungitur Dativus pro Ablativo, & præpositione CUM; seu Ablativus ille transit eleganter in Dativum. v. g.

Pugnabis amori.

Pro, cum amore.

certent & Cygnis ululæ, Virgil.

Pro, ululæ certent cum Cygnis.

 SECTION IV.

De Mutatione Numerorum.

I, **S**ingularis Declinationum numerus quando res aliqua singularis, & una significatur, eleganter mutatur in numerum Pluralem, v. g.

--- *Quæ tam læta tulerunt
Sæcula qui tanti talem genuere parentes?*
Virgil.

Pro, Quod tam lætum sæculum, &c.

--- *Priami dum regna manebant.* Virg.
Id est, dum stabat regnum Priami. Unum enim hîc tantum regnum significatur, nempe Trojanum.

Ora natant lachrymis.

Pro, os lachrymis natat.

*Ad te confugio, & supplex tua numina
Posco.* Virgil.

Pro tuum numen oro.

*Ille triumphata, Capitolia ad alta, Co-
rintho*

Victor aget currum. Virgil.

Pro, ad Capitolium.

*Hæc a genus acre virtum, Marsos, pubemq;
Sabellum,*

*Assuetumq; malo Ligurè, Volscosque verutos
Extulit hæc Decios Marios, magnosque
Camillos.*

Scipiadas duros bello, & te maxime Casar
Virgil. 2. Georg. ubi laudes Italiae de-
scribit.

2. Pluralis Declinationum numerus,
cùm plura Collectim significantur, eleganter
mutatur in numerum singularem. v. g.

Cùm pressus ab hoste

*Clauditur externis miles Romanus in
oris* Lucan.

Miles Romanus, pro, Romani milites.

*Nos primi Senonum motus Cimbrumque
ruentem* Vidimus Lucan.

Id est, Cimbros ruentes, Cimbri erant
Germaniae populi.

Non antè devictis Sabæa

Regibus Horibilique Medo

Nectis Catonas Horat.

Id est, Medis.

Atque ecce, quæ circa nominum sin-
gularem, & pluralem numerum, in scri-
bendis versibus observanda mihi visa
sunt. Quia verò præter hos declinatio-
num numeros, alii sunt Arithmetici, qui
etiam

etiam pro metri ratione, mutari eleganter, & variari possunt. De ijs etiam hîc opportunus videtur dicendi locus. Atq; ita

1. Numeri Cardinales Arithmetici, quales sunt *Unus, Duo, Tres, Quatuor, Quinque, &c.* Aliter, imò elegantius reddi possunt, per Adverbia numerandi, *Bis, Ter, Quater, &c.* Conjuncta, vel cum numeris Cardinalibus, ut in hoc Virgiliano versu, *Sunt mihi bis Septem præstanti corpore Nymphæ.*

Id est, quatuor decim.

Vel conjuncta cum Numeris Ordinalibus, *Binus, Ternus, Quaternus, Quinus, Senus, Denus, &* alijs similiter formatis, ut in hoc Ovidiano videre est.

Martia ter senos proles adoleverat años
Id est, Romulus annum agitabat octavum supra decimum.

2. Mutari quoque eleganter possunt Numeri Cardinales in sequentes voces certum annorum numerum significantes.

Lustrum, quæ vox apud Poëtas usitatissima quinque annorum spatium significat, eo quòd quinto quoque anno urbs à Censoribus Romanis Lustraretur.

- - Veniet Lustris labentibus Æta
Virgil.

Jamque unus Lustris geminis accesserat annus
Id est, jam undecimus agebatur annus.

Addiderátque annos ad duo Lustra duos. Ov
Id est, duodecimum annum attigerat.

- . Lustris his quinque peractis. Ovid.

Triennium, Quinquennium, & similitere
formatae voces, quarum significata per
patent.

Jamque ferè tracto duo per quinquennia bell
Olympias, quæ vox idem sonat apud Græ
cos, ac *Lustrum* apud Latinos v. g.

In Schytia nobis quinquennis Olympia
acta est.

Trieteris, Id est, trium annorum spatium
& similes Græcorum voces, Latinitate
donatae, Exemplum dabit Baldus noster
in ea Ode, quâ Ragusium Adolescentem
depilis menti dedecus ægerrimè ferentem
consolatur.

Quid fles Ragusi? cur madidam fricas,
Tergisque frontem? quòd Trieterida
Emensus octavam triennem.

Ore tenus referas puellam.

S E C T I O V.

De Mutatione Verborum, Modorum,
& Temperunt.

I. **V**erbum proprium eleganter mutatur in Metaphoricum, maximè si verba rerum animatarum propria tribuantur inanimatis; ut cùm de arbore, cui peregrini rami insiti sunt, dixit Virg. *Miratùmq; novas frontes, & nō sua poma.* Id est, novas frontes, novosque fructus profert.

*Nec lupus insidias pecori, nec retia Cervis.
Ulla dolum meditantur.* Virgil.
Id est, nulla explicata sunt: ad Cervos capiendos retia.

Nec varios discet mentiri lana colores. Virg.
Id est, nec lana varijs imbuetur coloribus.
- - *Et praelis invidet uva Falernis.*

Stattius.

Subaud. Quæ nascitur in ijs collibus. Nimirum æquè generosum, ac falerna præla, vinum fundunt hæ tuæ vires.

- - *Obductaque clava trinodis
Ter, quater, adversi sedit in ore viti.* Ov.
Id est, est impacta in os viri clava ter, & quater eum percussit. E 2 2. Ver-

2. Verbum proprium eleganter, & sæpè mutatur in aliud verbum circumstantiam rei, pro re ipsa, exprimens. v. g. hanc sententiam, *Licet crura vinciantur sonanti compede*, eleganter ita reddes,

Crura licet durâ compede vincâ sonent.
Tibull.

Ubi vides pro *Vinciendi* verbo, adhibitum verbum, *sono*, quod circumstantiam potius vinculorum, quàm pedum nexum significat.

3. Verbum proprium, elegantet redditur per phrasim, quæ circumstantiam actionis significat. Ut si hæc metro sit illiganda sententia, *sapè ad illius aram mactabo agnum*. Elegantiùs cum Virgilio dices

--- *Illius aram*

Sapè tener nostris ab Ovilibus imbuet agn⁹

4. Verbum proprium, mutari quoque eleganter potest in phrasim, quæ pro ipso tempore circumstantiam temporis explicet. Ut cum Virgilius vocem *adv spera* scit, ita alijs verbis effert.

(*umbra*

Majoresque cadunt altis de montibus

5. Verbum proprium, eleganter etiam exprimi potest phasi per *Pin*, quæ circum-

stan-

stantiam loci describat, v. g. Si contexendus sit versus in hanc sententiam, *agnos mille habeo*, ita cum Virgilio dices,

Mille mea Siculis erant in montibus agnæ
Subereſt modò ut dicamus, quâ ratione in verbis, mutantur aliquando apud Poëtas Modi, & Tempora, quâ de re, hæc paucis & obiter accipe.

1. Infinitus aliquando pro Indicativo usurpatus vim majorem, & elegantiam addit verſui v. g.

-- *Mêne incepto deſiſtere viſtam?* Virg.
Id eſt, egone ab incepto deſiſtam?

--- *Mêne Iliacis occumbere campis*
Non potuiſſe? Virgil.

2. Præteritum tempus eleganter uſurpari, pro præſenti, ut cum Virgilius de Apibus ſic ait:

--- *Rege incolumi mens omnibus una eſt;*
Amiſſo, rupere fidem, conſtructaque mella
Diripere ipſa, & crates ſolvère favorũ.
Sed illud multò etiam frequentius in præterito Infinitivi accidit, ut omnes ferè Poëtarũ paginæ teſtantur. Unũ ex Bidermanno Exemplum afferò, qui ſuum de *Aſſolonis crinibus in laqueos verſis* Epigráma his verſibus concludit. E 3 Ex-

*Expandere suos, ingentia brachia, ramos,
Et placitas ramis implicuere comas.*

*Hic sensere meos sibi dum placuisse capillos,
Solut eos sensi displicuisse mihi.*

Ubi vides *placuisse*, & *displicuisse* pro præfenti Infinitivi usurpari.

3. Subjunctivi Præsens, eleganter pro ejusdem modi præterito Imperfecto usurpatur. Ita R. P. de Buffieres in Umbra vallis descriptione, postquam mirâ versuum elegantiam fontem illum descripsit, cujus (ut ait) læto prorumpens impetu jactus altè aërem verberat, ac mox in stillas sparsus crateri suo restituitur: ubi (inquam) ludentes per amica noctis silentia circa fontem auras, Nymphasq; Araris in ejus margine choreis indulgentes, ac se in fontem immergerentes ad eluendos faciei nævos ostendit, ita egregiam illam descriptionem egregiè concludit.

*Invidare spectat Phæbe, maculasque atentes
Abluat; igniferi prohibet regnator Olympi*
Id est, ablueret, seu ad vultûs sui maculas in eo fonte detergendas, è cœlo descenderet, nisi Olympi regnator prohiberet.

Si plura in eandem rem exempla desideras

deras, lege, quæ Enallage figura Syntaxeos superius docui.

SECTIONO VI.

De Mutatione Adverbij.

1. **A**dverbia eleganter mutari possunt in Adjectiva, ut cùm Virgil. dixit
Solvite vela citi.

Id est, citò.

--- cùm statione peractâ.

*Astra petes serus, prælati Regia cœli
Excipiet plaudente polo.* Lucan.

Id est, serò.

*Nam dum fortè domo se matutinus agebat
Rapin, Id est, manè.*

*Instant ardentès Tyrij, per ducere muros,
Molirique arcem, &c.* Virgil.

Id est, ardentèr.

2. Adverbia mutari possunt in verba. Ut cùm de Sinone à Trojanis pastoribus capto, & ludibrio circumfusæ multitudinis expositio, scribit Virgilius.

Certantque illudere capto.

Id est, capto *certatim* illudunt.

Ad hunc etiam modum, hanc sententiam (*Audenter manũ conferunt, & longius*

procurrunt) Cū Virgil. ita reddere poteris.
Et conferre manum, & procurrere longius audent.

SECTIO VII.

De Mutatione Conjunctionis.

UNa in Conjunctione (*Et*) cæteris omissis, immorabor; quia de alijs vix aliquid occurrit in præsentia, quod dicam, ista verò una, & crebras, & elegantes in versu mutationes admittit.

I. Conjunctio (*Et*) eleganter mutatur in vocem unam orationis, suppressâ conjunctione, geminatam, v. g. Sententiam illam, *maximus ille armis, & togâ*, omittendo conjunctionem, geminando voces, *maximus ille*, sic ad metri numerum adduces.

Maximus ille armis, maximus ille togâ.
 Hæc mutandi ratio vim orationi confert maximam, sive cum interrogamus v. g.

Quid tibi cum Cirrha? quid cum Pemesfidos undâ? Martial.

Sive cū aliquid vehementiùs affirmamus. v. g.

--- *Dim horridabella,*
Dicam acies, actosque animis in funera
Reges. Virgil. Sive

Sive cùm aliquid est patheticos describendum v. g.

Regalésque accensa comas, accensa coronam Insignem gemmis. Virgil.

---- *Zephyris te mollibus aura,*

Te Sylva gemitu, querulo te vitreus amne

Bivara, te Gentiliaci flevère recessus. Man.

Bivara, la riviere de Gentily, ou des Gobeins.

2. Conjunctio, (*Et*) mutari etiam potest in præpositionem *cum* v. g.

--- *Silent cum flumine valles.*

Id est, flumen, & vallis silent.

Occidit miseram tenerá cū prole parentem.

Id est, occidit matrem & liberos.

3. Conjunctiones (*Et*, *Que*, *atque*) nonnunquam eleganter geminantur, atque ita fit quodammodo mutatio unius conjunctionis in geminam. v. g. (*ter.*

Atque Deos, atque astra vocat crudelia ma-

- Regémque dedit, qui fœdere certo

Et premere, & laxas sciret dare jussus habenas. Virgil.

Id est, Jupiter ventis Regem imposuit, qui &c.

---- *Relinquunt*

Armaq; craterásque simul pulchrosque taptas. Virgil.

Admonitio. Quando iteratur in eodem versu conjunctio (*Que*) eleganter, Græcorum more, produci potest, si proximè sequens dictio inchoëtur à duabus consonantibus, aut à litera duplici. v. g.

Terrásque tractúsque maris, cœlúmque profundum Virgil.

Spiculáque, Clypeúque, ereptáque rostra carinis. Virgil.

Euríque Zephyríque tonat domus. Virgil.

Imò etiamsi non sequatur consonans, aut litera duplex, à Virgilio, Ovidio, Statio; sed (ut arbitror) per licentiam nonnisi à magnis Poëtis, & in longo opere usurpandam, producta legitur.

Syderáque, ventíque nocent; avidaque volucres. Ovid.

SECTIO VIII.

De Mutatione Ordinis, & Compositionis Vocum.

INterdum legitimus vocum ordo, aut earú compositio eleganter mutari, & citra confusionem omnè jucundè perturbari potest. Illa verò mutatio in vocibus præsertim compositis, quarum singula

læ

læ partes separatim aliquid significant, & in omnibus ferè præpositionibus accidere solet. v. g.

Qui te cumquè *manent isto certamine casus.* Virgil.

Qui te cumque, pro *quicumque te.* Idem fit in voce *hactenus*, in verbis *super sum*, *Circumdo*, & in plerisque alijs vocibus, quas inter legendum observabis.

Hac Trojana tenus fuerit fortuna secuta
Virgil.

Jámque adeò super unus eram, &c.

- Ego si qua super fortuna laborum est
Ipsa regam. Virgil.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum
Virgil.

Id est, circumdare collo brachia. Ubi vides verbi *circumdo* partes componentes non solum in carmine disjungi, sed etiam contra legitimum constructionis ordinem præpositionem *circum* post poni; quod (ut dixi) in alijs ferè omnibus præpositionibus fieri potest. v. g.

*Illis ira modum supra est, lasaque venenâ
Morsibus inspirant.* Virgil.

Subaud. Apibus.

- - - *Trepidant agitare Choreas.*

*Gramina per, mollesque herbas in margi-
ne fontis.* P. de Buffieres.

Subaud Mymphæ.

Occupat ille aditum, florésq; illabitur inter.

Mambrun.

Id est, inter flores illabitur.

*Antra sub, & solas valles, nemorumque
recessus.* Mambrun.

Subaud. Se proripit.

SECTIO IX.

De Mutatione sententiæ.

Postquam de verborum mutatione jam dictum est, de mutatione sententiæ occurrunt aliqua ad Tyronum captū satis accommodata, quæ minimè prætermittenda visa sunt. Vel enim mutari potest sententiæ, per paucarum vocum accessionem, vel per longiorem amplificationem, vel denique per detractionem. Præceptionibus, quas modò traditurus sum, & exemplis res tota clariùs patebit.

*De Mutatione sententiæ per unius, aut
paucarum vocum accessionem.*

1. Augetur aliquando sententia geminando vocem aliquam, vel ornatûs gratiâ, vel ad majorem significandi vim.

En exemplum ẽ Rapini nostri non *Sacris* modò, ut ille scripsit, sed planè divinis *Eclogis*. (sertis

*Non procul hinc plexis redimita tempora
Arbuteis quæ sertalegāt, portanda canistris,
Thaborides Nymphæ per florea rura vagantur,*

*Et Thymbram, & Violas, & cætera munera
ruris,*

Munera Divinæ cunis spargenda puellæ.
Id est, Deiparæ Virginis, cujus in hac Ecloga Genethliacum scripsit Poëta. Hic geminatio est ad ornatum, in sequenti verò exemplo exhibita est, ut majorem orationi vim conferret.

*Ecce trahebatur passis Priamæia Virgo
Crinibus; à templo Casandra, adytisque
Minervæ,* (stra,

*Ad cælum tollens ardentia Lumina fru-
Lumina, nam teneras arcebant vincula
palmas.*

Ita Virgil. 2. Æneid, quem imitatus Frizonius in Genethliaco Delphini sic cecinit

--- Bizanti dejectis culmina Lunis,
 Purpureasq; cruces, & candida Lilia gestet
 Lilia Threicias olim dominata per oras,
 Perque Asia dices populos, altamque Siona.

2. Augeri potest Sententia per additionem Epitheti, quod regat, & secum invehat aliquem casum, cujusmodi sunt Participia, & alia quædam adjectiva. v. g. Romanorum mos erat in Imperatorum triumphis captarum ab illis urbium, trajectorum, & superatorum fluminum, victorum populorum, locorum deniq; aliquâ cælorum hostium clade insignium, ferre ante illos simulacra.

In hoc igitur argumento, fit hæc sententia disticho reddenda elegiaco. *Protinus oppida cum viris lata Subaud. sunt.* Ad datur. 1. Epithetum voci, *viris*, quæ cum victos populos sonet, eleganter dices *victis viris*. Alteri Substantivo, *oppida*, adjungatur pro Epitheto participium regens, ut dixi, & secum invehens casum aliquem, quo phrasis augeatur. Quia verò illa oppida ad imitationem captarum urbium, ex aliquo metallo conflabantur, dices, *oppida imitantia veros muros, & mænia*, paulò
 antè

antè monui usurpari pro urbibus. Adde etiam nomen metalli, ex quo fiebant illa urbium simulacra, æris videlicet, vel argenti, vel auri, & dices *imitantia argento*, &c. Denique participium illud Epitheto additum nomini substantivo, non impedit, quominus aliud eidem substantivo adjungatur Epithetum. In hac igitur, quam proposui sententiâ, si *oppida* illa dicas *Barbara* legitimum distichi numerum cum Ovidio sic implebis.

Protinus argento veros imitantia muros

Barbara cum victis oppida leta viris.

Similis est hic Martialis versus.

Ultima volentes oravit pensa sorores.

Id est, *Parcas*.

Et istud Ovidij.

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Sit etiam hæc sententia heroico versu efferenda, *dum Regem*, id est, *Porcennam*, *peteret dextera*, *Subaud. Mutij Scævolaë*. Huic voci, *dextera*, juxta 4. Præceptum capite 2. Superiùs traditum detur Epithetum *Scævolaë* conveniens, cujus significatum à *toto* nempe à *Scævola*, *ad partem*, illius videlicet *dexteram* transferatur. Atq; ita quia

quia Mutius satellitem pro Rege adortus, deceptus est; eleganter *decepta* dicetur ejus *dextra*. Jam verò participium deceptus regit aliquem ablativum, quem propterea in sequenti versu ei rectè Martialis attribuit.

Dum peteret Regem decepta satellite dextra.

4. Dilatari potest sententia, adde do Epithetum quod potest juxta secundum modum mutandi adjectiva sectione 1. capidis. 3. traditum mutetur in Substantivum; atque ita pro uno Substantivo habebis geminum. Jam verò si utrique substantivo suum adhibeatur Epithetum, longè uberius evadet sententia, & quæ vix ad homistichium sufficere videbatur, integrum tibi versum conficiet. v. g.

In hac Sententia, *Extinxit bellum.* accedente Epitheto, *bellum illud incensum* dices. Adjectivum deinde illud in substantivum si mutes, & dicas, *extinxit belli incendia*, Ecce tibi geminum Substantivum. Utrique adscisce modo Epithetum, & versum ita condes.

Extinxit miseri funesta incendia belli.

4. Augeri potest sententia à contrario, seu

seu per aliam Phrasim, quæ à contrario, dicta, idem cum prima significet. v. g. Pax est Bello contraria. Si igitur dilatanda sit sententia, *bellum ex-inxit*, per Phrasim in qua *pacis* nomen usurpatur, dices & *pacem revexit*. Addatur modò utriuslibet horum Substantivorum, aut si opus est utrique Epithetum, & in hunc modum aucta sententia hunc tibi versum reddet, *Fatale extinxit bellum, pacemque revexit.* vel istum

Extinxit bellum, pacemque revexit amicã.

5. Augeri etiam potest sententia, per Ablativos Absolutos, modum aut instrumentum quo aliquid fit, explicantes. Ecce in eam rem exempla varia, sine ablativis illis primùm, & sine numeris; tum suis ablativis aucta, & numeris illigata.

Quis Magno (id est, Pompeio) major fuerat, tamen ipse fugiens rogavit clientis opem.

Quis Magno fuerat major? tamen ipse Summissâ fugiens voce clientis opem.

Ovid.

Et felix reddet mandata terra semina.

--- *Mandatâque semina terra*

Felix.

Felix multiplici fœnore reddet ager.
Aut portum tenet, aut subit ostia.

*Aut portum tenet, aut pleno subit ostia
velo Virgil.*

Ingratas preces respuit.

Ingratas duâ respuit aure preces.

Et violata altaria sacris templis restituet.

--- Et vindice ferro

Restituet sacris violata altaria templis.

6. Crescere potest sententia per inter-
jectiones affectuum, ut cùm res horrenda
describitur. v. g.

*Ecce autem gemini à Tenedo, tranquilla
per alta.*

(Horesco referens) *immensis orbibus
angues*

Incumbunt pelago. Virgil.

Tenedos est Insula Trojæ ex adverso op-
posita.

*Vidit thuricremis cum dona imponeret aris
(Horrendum dictu) latices nigrescere
sacros. Virgil.*

In re luctuosa.

*Et mortem, & nomen Druso Germania fecit,
(Me miseram) virtus quam brevis illa
fuit. Ovid.*

Quia Dursus immaturâ morte præreptus est.

*Funera duentur Romana per oppida Drusi
(Heu facinus) per quæ victor iturus erat,
Ovid.*

Milliæus Pilatum describens, Christum Plagis toto corpore conscissum, & lacerum, ad concitandam commiserationem, Judæis ostentantem; sic ait.

*Hac specie tandem, visu mirabile! Regem
A capite ad talos lacerum, Pilatus in altis
Porticibus, Procerum, & populi producit
in ora.*

In re admirandâ.

*Hujus opes summum, densæ (mirabile dictu)
Obsedère apicem. Virgil.*

Subaud. Arboris.

In re valde probrosa, & turpi.

*Ægyptum virésque Orientis, & ultima secū
Bactra vehit, sequiturque (nefas) Ægyptia
conjunctæ. Virgil.*

Id est, Antonium.

In mali imminentis narratione.

*Tum magnum exitum (quod Di prius
Omnem in ipsum,
Convertant) Priami Imperij, Phrigi-
bûsque futurum. Virgil.*

Sub-

Subaud. prædicebat Calchas.

Atque hæc interjectionum exempla
sufficiant, neque enim hic earum indicem
texere fuit animus, sed tantum præire ty,
ronibus, ut ipsi similes simili in argumen-
to, & alias in omni dicendi genere, suo
Marte efficiant.

7. Auderi denique potest sententia,
per parenthesis, quæ varijs de causis, sed
potissimum ad eorum, quæ dicuntur, aut
fiunt, rationem afferendam, interseri sen-
tentiæ solet. v. g.

Dixit, & exemplo (neque enim respon-
sa dabuntur

Fida satis) sensit medios delapsus in hostes.
Virgil.

Subaud. Androgeos Græcus, de quo in
Trojanorum insidias delapso, hæc scripsit
Virgilius.

Di maris, & terræ (quid enim nisi vota
superfunt)

Procite quassata solvere mēbra ratis. Ov.
Id est, nolite in miseram sævire diutiùs.

Æneas (neque enim patrius consistere
mentem

Passus a amor) rapidum ad naves b præ-
mittit Achatem. Virgil. a Sub-

a Suband. est b Ubi filium reliquerat.

*De Mutatione Sententiæ per longiorem
Amplificationem.*

NEquæso, dum hunc legis titulum studiose Poëseos Adolefcens, hic me, depositâ personâ, Rhetorem velle agere, & non metricam tantùm sed etiam oratoriam artem suscipere tradendam existimes. Sat memini, quem mihi scopum proposuerim, quòsve mihi cancellos illa, quam trado, circumscribat. Leviter, & molli (quod ajunt) brachio amplificandi artem attingam; & relictâ Rhetoribus amplâ illâ loçorum suorum palæstrâ, in quâ se exerçant; duas tantùm amplificandæ sententiæ vias, ad tardioris cujusque Tyronis captum accommodatas, & in quibus sepiùs explicat sese, facilè ac felix Poëtarum ingenium, meis Poëseos candidatis aperiam.

Prima est Amplificatio, quæ ducitur ab *enumeratione partium*, quando *totum integrale*, vel *Totum genericum* de quibus in Prolegomenis actum est, in suas partes distribuitur. Uno in exemplo illam *geminè*

Totius diffusi, & explicati rationem ostendo Argumentum esto istud: *Virtutes in ejus vultu elucent.* Ubi vides virtutis nomen esse *Genericum*, quod variarum enumeratione virtutum explicari potest; vultum quoque esse *Totum integrale*, cujus similiter partes ita enumerari queant, ut sua cuique parti virtus assignetur.

Excubat in medio tibi pulchra modestia vultu,

Et roseus niveo regnat in ore Pudor,

Simplicitas oculis, sacrâ facundia Linguâ.

Ridet in ingenuis Gratia viva labris:

Majestas humeros, placidam Clementia frontem,

Pura verecundus pectora candor habet,

Pro floribus famuli, video, famulaeque morantur:

Virtutem Dominam quis neget esse domi?

Elegantem etiam enumerationem habet

Virgiliana inferorum descriptio, quâ

Poëta omnia describit malorum genera,

quæ perpetuò inferorum obsident vestibulum.

Vide quæso, quot in versus exiguam illam sententiam diffundat.

Omnia mala infererum sedent in limine.

Vesti

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci

*Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ,
Palentesque habitant morbi, tristisque senectus,*

Et metus, & male suada fames, & turpis egestas,

(Terribiles visu formæ) lethumque, laborque,

Et consanguineus lethi sapor, & mala mentis

Gaudia mortiferumque adverso in limine bellum.

Hæc Amplificandi ratio (ut vides) multum valet ad descriptiones, quibus adeo delectantur Poëtæ, & in quibus gestire quodammodo, & exultare solet eorum ingenium. Statius morientem hominem describens, has voces (*Solvitur omne decus letho*) quæ sunt ejus descriptionis & initium, & argumentum, ita per enumerationem amplificat.

Solvitur omne decus letho, niveosque per artus

It Stygius color, & formæ populantur honores,

*Ambrosia cecidère comæ, violataque cervix
Marmoreum in jugulum, collo labente
recumbit.*

In hac enumeratione *Genus*, seu *Totum Genericum* erat *omne decus* Totius *Generici* partes quas recensuit, sunt varia corporis ornamenta, quæ morte pereunt. Ut, niveus corporis candor, formæ honores, *Ambrosiæ comæ*, violata cervicis pulchritudo.

Ovidius *Veris amœnitatem* describens hujus sententiæ (*omnia verno tempore spirant lætitiâ*) vocem, *omnia* per enumerationem amplificat, recensendo nimirum varias res, in quibus læta *Veris amœnitas* apparet. Ea verò sunt gemmantes in viribus palmites; frondentes in sylvis arbores; herbæ vernantes in pratis; aves in aëre canentes; pecus in pratis ludens; sol in cœlo radians, & serenus; hirundo *Veris nuntia* & comes subtectis nidificans. *Omnia tunc florent, tunc est nova temporis*

Ætas

Et nova de gravido palmite gema tumet.

*Et modo formatis aperitur frondibus arbor
Prodit in summum seminis herba solum.*

Et

*Et tepidum volucres concentibus aëra
mulcent,*

Ludit & in pratis, luxuriâtque pecus.

Tunc blandi soles ignotâque prodit hirundo,

Et luteum celsa sub trabe fingit opus.

2. Amplificandi modus, ille est, qui ducitur *ab Adjunctis* superiùs explicatis in Prolegomenis. Quæ adjuncta hoc versu toties decantato comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Exemplum erit descriptio apum novas ducentium colonias, cum angustiores sunt alvei? ut eas omnes recipiant. Ita scilicet illud quærendi alias sedes, & novæ constituendæ Reipublicæ, Apum studium solitâ verborum elegantiam describit *ab adjunctis* in laudatissimo suo Scanderbego R. P. de Buffieres.

Non aliter stipantur apes, quas nobile pellit

Exilium, sedisq; novæ juvenilibus ardens

Gloria pectoribus; ducenda colonia mellis:

Ille implent quercum ingentem, truncôque

refusa,

Condunt ore favos, & pinguia glutina ne-

stunt.

Descriptionis (ut vides) hæc est sententiæ, *Sic apes colonias statuunt.* 1. Describit quænam sint hæ novæ coloniæ, nimirum *apes* (*QUIS.*) 2. Quid agant, nempe *stipantur, ducitur colonia mellis, deinde implent ingentem quercum, condunt favos, nectunt glutina.* (*QUID.*) 3. Causam affert ob quâ à pristinis sedibus ad novas demigrent, easque partim necessitate ad id cogi, & *nobili pelli exilio; partim accendi cupiditate gloriæ, quo in juvenilibus ardet pectoribus* (*CUR.*) 4. Locum recenset, quem deligunt ad novæ coloniæ sedem, *ingentem scilicet quercum, in cujus trunco condunt favos. Et novæ Reip. jaciunt fundamenta.* (*UBI.*)

*De Mutatione Sententiæ per
Detractionem.*

Ex ijs, quæ de amplificandi ratione dicta sunt, facilè est cognoscere, quâ similiter ratione sententia contrahi possit. Quibus enim rebus illa crescit, jisdem potest decrescere; ut qui campum ductis longè limitibus ampliavit, Idem rursus ad ductis limitibus potest diffusam illam partentis

tentis campi planitiem arctiori spatio facile definire. Si igitur perspectum habeas, quibus verbis aucta, & amplificata sit sententia, quam contractiorem esse cupis, statim intelligis, ijs detractis, sententiam effici posse breviorē. Quia verò aliquæ etiam voces præter solitum constructionis ordinem in oratione reticere solent, per figuram Syntaxeos, quæ Ecclipsis dicitur; earum quoque vocum detractioe tuam sententiam arctioribus numeris circumscribes. Vide, quæ de illâ figurâ, in prolegomenis, distinctè satis & copiosè scripsimus.

CAPUT IV.

De Poëtica Vocum, & Phrasion Elegantia.

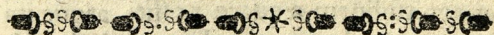
A Longa, & difficili tractatione ad aliam non minoris negotij, artis hujus metricæ partem explicandâ progredior. Hic enim, postquam de Epithetorum delectu non pauca; postquâ de vocibus, & sententijs ad Poëticam elegantiam, & leges metricas, mutatione facili accommo-

dandis, multa superùs dicta sunt : nunc in ipsos hujus elegantiae fontes intendendus est digitus. Quarendum scilicet nobis est, unde illa manet in Poëtarum versus peculiaris dicendi ratio, quam in ijs statim suspicimus, quæque vel imperitos quosvis, nedum teretes, & delicatas aures adeò delectat. Hic metricæ orationis character cùm tam latè diffundatur, quam latè Poëtici libertas styli, & volucre Poëtarum ingenium excurrit. nemo profectò non intelligit, quàm sit difficile, res tam multas, tam varias, aliquando etiam obscuras certis quibusdam præceptis adstringere, & paucorum capitum veluti ambitu coercere.

Illud tamen affirmare minimè dubito, si quis Poëticæ dictionis vim, & discrimen attentius perpendat, illum mihi assensurum dicenti peculiarem istam, quam laudavi, & Poëtarum elegantiam totam ferè in Figuris Syntaxeos, à Tropis Rhetorices, Enumerationis loco, descriptionis figurâ, usurpatione fabularum, & certis quibusdam loquendi formulis & Idiotismis Poëticis contineri. Quod ut planum
tibi

tibi exploratúmque sit, amice Lector, ad tuam te fidem, librúmque pro voco. Sume, quem volueris, Poëtam, evolve illum diligenter, in omnes ejus partes confer oculos; Et si, qui te versus præceteris delectent, si quid tibi novam, elegans, & admirabile appareat, hujus novitatis tuæque admirationis causam inquire; ac nisi elegantiam, & admirabilitatem illam exis causis, quas modò attuli, oriri tu ipse comprobâris, causâ me protinus fatebor cecidisse.

Ut igitur eodem, quo cæpi, ordine progrediar, in vocibus primùm, tum in sententijs, deinde in Amplificatione, Poëtici styli elegantiam, ex ijs, quo dixi, fontibus derivatam ostendam.

SECTION I.

De Poëticarum vocum Elegantiâ.

POëticarum vocum elegantiam è figuris Syntaxeos, tropis Rhetorices, Fabularum commentis, & Idiotismis Poëticis oriri, quæ sequuntur exempla confirmabunt. Ex ijs enim, licet numero pauca sint, quid de reliquis omnibus Poëtarum

vocibus, quibus inest præcipuus elegantia lepos, sentiendum sit, faciliè judicabis.

Ad *Enallagen* figuram Syntaxeos, vel ad Synedochen, Rhetorices tropum, pertinent *multus* & *plurimus*, quæ in singulari numero ad plures significandas res eleganter à Poëtis usurpantur. Ut si de Libano monte dicas.

- - - *Ubi plurima Cedrus*

Spargit odoratos diffusa in nubilarmos.
In hunc sensum Martialis, scripsit.

Atque super vatem multa pependit avis.
Adjectivum nomen *plurimus* ijs adjunctû substantivis, quorum numerus non expenditur, sed moles aut longitudo, eam certè significat, sed solito majorem, quæque plurimum rerum ejusdem rationis magnitudinem æquare possit; atque ita numerum plurimum vel sic exprimit. Ut vides in hoc Virgiliano versu

*Jamque ascendebant collem, qui plurimus
urbi Imminet.*

Id est, longè procurrens.

Ad Tropos Rhetoricæ pertinent istæ voces Poëtis maximè familiares.

MUNUS & DONUM. Quæ voces si ad
res

res inanimatas transferantur, sunt Metaphoricæ; si autem rebus animatis tribuantur, aut nihilo cæteris vocibus elegantiores erunt, aut Fabulam sonabunt. Metaphoricos significant in his versibus.

Mox ubi se modica recrearunt munere mensa.
Id est, modicis cibus; vox *munus* transfertur ab hominibus ad mensam.

Portat odorato munera verna sinu. Bider.
Id est, flores, vox *munus* transfertur ab hominibus ad hortos: aut si dicas ad *ver* transferri, Fabulosam inducis personam, atque ita vox *munus* ad Fabulam pertinebit.

Quod Cilicum flores quod munera graminis Indi, &c. Stat.

Fabulam sonant ista. *Munera Floræ*, veris *munera*, id est, flores. *Pomonæ munera* id est, fructus: *munera collium*, ist est, vites, uvæ, &c. & *Autumni munera*: quæ omnia illa fructuum genera complectuntur. Ita *Cereris munera*: aut dona, segetes & panem: *Bacchi munera*, vites aut vinum significant.

--- Atqui non *Massica Bacchi Munera*, non illis epulæ nocuere repostæ.
Virg.

Id est, vinum.

Dona laboratæ Cereris. Virg.

Id est, panis.

OPES, HONOR, sunt voces metonymicæ, & effecta, quæ pro causæ nomine à Poëtis elegantissimè usurpantur.

*Hortorum hic calcantur opes, fertoq; recenti
Subter humus congesta, & odoris floribus
halat. Petavius.*

Id est, flores, qui hortos ditant.

- - *Medio stat pectore fixus.*

*Frontis honos, roseaq; decor cervicis, &c.
Petavius.*

Id est, pulchritudo vel modestia, vel majestas, quæ frontem decorant.

Ita honor pro ijs omnibus usurpatur, quæ sunt aliis rebus honori, & ornamento.

- - *Aut supplex aris imponat honorem.
Virgil.*

Id est, victimas mactandas.

*Vomeris huc, & falcis honos, huc omnis
aratri*

*Cessit amor, recoquunt patrios fornacibus
enses. Virgil.*

Quia vomer, falx, aratrum, &c. sunt rusticæ

stica domus ornamenta, & honos. Ea autem dicit Poëta cessisse in censum fabricationem.

*O! ubi ventura spes non longinqua serecta,
Atque genis optatus honos? Stat.*

Id est, genarum lanugo.

Nec fronti vittatus honos. Subaud. Hæret Stat.

Id est, diadema.

--- *Namque ille decoram*

*Cæsariem nato genetrix, luménque iuventæ
Purpureum, & latos oculis affavit honores
Virgil.*

Subaud. Venus, quæ Æneæ oculis igneas quasdam inusitatae gratiæ scintillas afflaverat.

SYLVA, quando ad frontes alicujus arboris, aut folia plantarum transfertur, est vox Synecdochica, quando alijs rebus tribuitur, est Metaphorica.

--- *Tristisque lupini*

Sustuleris fragiles calamos, sylvamque sonantem. Virgil.

Id est, frondes.

-- *Tot vulnera belli*

Solus obit, densâq; ferens in pectore sylvam

Lucan,

F 5

Sub-

Subaud. telorum, quibus trajectus fuerat.

Ita Milliaëus spineam Christi coronam sylvam vocat.

-. -. Pulsa horrida sylvæ

It cerebro, fixisque subit mucronibus ossa.

Adjectiva Participia REGNATUS, TRIUMPHATUS, ERRATUS ex verbis neutris passiva, & à Poëtis eleganter usurpata, ad Poëticos Idiotismos spectant.

Tu civitatem quis deceat status,

Buras; & urbi sollicitus times:

Quid Seres, & regnata Cyro.

Bactra parent, Tanaisque discors.

Horat.

Bisque triumphatas utroque ab littore gentes, &c. Virgil.

-. -. Stet Capitolium

Fulgens, triumphatisque possit

Roma ferox dare jura Medis. Horat.

Quò feror? imensam est erratas dicere terras. Ovid.

Haëtenus in superioribus exemplis indicavi, ad quem singula elegantiaë Poëticaë fontem pertinerent. In sequentibus Voces tantùm, & Poëtarum versus, quibus earum usus comprobatur, afferam: Tuum erit

erit ad suam singulas classem ex præceptionibus superius traditis revocare.

A N I M A.

Purpuream vomit ille animam. Virgil.
Id est, sanguinem.

Et molles Zephyrorum animæ.
Id est, flatus.

S E D E S.

Qui novus hic nostris successit sedibus hospes. Virgil.
Id est, in nostram domum.

Tendimus in Latium; sedes ubi fata quietas ostendunt. Virgil.
Id est, novum regnum.

*Non ego Myrmidonum sedes, Dolopumve
superbas
Aspiciam.* Virgil.

Id est, urbes & domos.
ORA in plurali numero.

Cum primum Iliacas Danaï venistis ad
Virgil.

Id est, in Phrygiam.

Et mecum ingentes oras evolvite belli. Virg.
Subaud. ô Musæ, Id est, regiones, quæ
belli furor peragravit.

N U M E N.

- - *Quamquam non est sine numine
Divûm.*

Id est, sine Deorum favore.

F A T A.

- - *Postquam te fata tulerunt,
Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.*
Virgil.

Id est, postquam te mors abstulit.

I, quò fata vocant.

Id est, prosperum, qui tibi aperitur, sequere fortunæ cursum, vel, j, quò te vocat Deorum, aut, si Christianè loquamur, Dei voluntas.

A R E N A.

*Urbi etiam magna, quæ dicitur amula
Romæ,*

Et Chalcedonias contra despectat arenas.

Claudian.

Id est, Chalcedonicam urbem, aut Chalcedonicum littus.

*Quod genus hoc hominum; quare hunc
tam barbara morem* (na.

Permittit patria? hospitio prohibemur are-

Virgil.

Peculiaris elegantiae gratia commendat. Id est, eicitur à litore, quo naufragi omnes accedere permittuntur.

MATRES, JUVENTUS.

Vocibus illis utuntur Poëtae ferè semper, quoties de ingenti foeminarum multitudine, & de hominum concursu aliquo sermo est institutus, utramque Virgilius exemplo uno complexus est.

*Illam omnes tectis, agrisque effusa juvenum
Turbaque miratur matrum.* Virgil.

*Vota metu duplicant Matres, propiusque
periculo*

*Id timor, & major Martis jam apparet
imago.* Virgil.

NOTUS CONSCIUS.

Harum Vocum elegantiam etsi superius attigerim, cum deligendi Epithetarationem traderem; eam tamen uno, vel altero exemplo hinc rursus delibasse non pigebit.

Ille fugit notam non uno vulnere dexteram.

Jonin.

Id est, à quà multas plagas tulerat.

Tuque ò tam sancta conscia sylva necis.

Id est, tuque ò sylva, in qua vir sanctus obiit.

C O N F E S S U S.

Navita confessus gelitum pallore timorem.

Ovid.

Id est, præbens sui timoris indicia.

— Vultuque Deum confessa recessit.

Id est, divina quædam signa in vultu ostendens.

BIBO junctum cum fluvijis, eorum accolas, totamque vicinæ regionis gentem significat.

Et qui prima bibit deprensi flumina Nili.

Martial.

Id est, Afri remotiores.

*Non qui profundum danubium bibunt,
Edicta rumpent Julia, non Getæ. &c. Hor.*

Id est, Germani.

G A U D E O.

Quæ Rhodium moles vincere gaudet opus.

Martial.

Id est, quæ vincit, &c.

CADO ad significandam victimarum cædem traducitur.

*Multa tibi ante aras nostrâ cadet hostia
dextrâ. Virg.*

DO, pro permitto.

*— In tergum reppulit anones
perque*

Pérque humeros errare dedit. Claudianus
 Id est, vipereos crines.

-- *Dederatq; comam diffundere ventis.*

Virgil.

JUVAT pro delectat; vel expedit. (*stra*,
Panduntur portæ; juvat ire, & Dorica ca-
Desertosque videre locos. Virgil.

Signaque ferre juvat, sonitusque audire tu-
barum. Virgil.

Rara juvant: primis sic major gratia pomis,
 Martial.

Neu segnes jaceant terra, juvat a Ismara
b Bacho c

Conferere, atq; oleâ magnum vestire Tabur-
num d

a Id est, expedit. *b* Montem Thraciæ, *c* Id
 est, vitibus. *d* Apuliæ montem.

DECET, pro expedit, vel oportet.

Nunc hilares decet esse, genus, frontemq;
serenam

Ostentare juvat.

STAT, pro certum est, vel (si de homine
 agatur) certus est (si de foemina) certa
 est. Vel usurpari potest in prima perso-
 na, & significare, certus volo.

Stat laudis avinæ

Exsuperare modum magnâque cupidine rerum Æstuat. Petavius.

Stat fines penetrare noti. Claudianus.

Stat conferre manum Æneæ : stat quidquid acerbi est.

morte pati.

SEDEO.

Cum gelido macies ; & palor in ore sederent ;
Biderm.

--- *Sedet ardua celfo*

Vertice Majestas. Petavius.

--- *Obductâque clava trimnodis*

Ter quater adversi sedit in ore viri. Ovid.

Si nihil ex tanta superis placet urbe relinqui

Et sedes hoc animo. Virgil.

Id est, omnino statuerunt.

Idque pio sedet Æneæ. Virgil.

Id est, vult Æneas.

--- *Certa sedet patribus sententia pugna.*

Virgil.

SURGO.

Nunc majus mihi surgit opus, &c.

--- *percipe porro*

Quid dubitem, & quæ nunc animo sen-

tentia surgat. Virgil.

Longū esset, voces omnes recensere, quas

fatis

fatis multas attigisse mihi videor, ut in iis reliquarum omnium specimen habeas, & quæ de Elegantiæ Poëticæ fontibus paulò antè asserui, usu ipso videas in vocibus comprobata. Senties igitur inæcum, tibi que jam minime dubium est, quin vocum Poëticarum elegantia ad unum aliquem ex iis fontibus, ac figuras Syntaxeos, ut *plurimus multus*, &c. aut at Rhetoricos ut *anima Sylva, sedeo*, &c. aut ad poëticos Idiotismos, *notus, bibo, juvat*, &c. referenda sit.

Idem erit tuus quoque de sententiarum elegantia sensus, postquam me de iis dicentem audiveris. Verum antequam ad illas transeam, unum præterea de vocibus monuisse, haud erit, opinor, super vacaneum, & inutile. Neque enim præterire silentio possum earum vocum Elegantiam mihi semper arrisisse præ cæteris, quæ Metaphoræ, voces hominum proprias ad res inanimas transferentis, dignitate splendescit. v. g.

Sic Claudianus grassantem cædium furorem describit.

-- *Ultrixque manus mucrone furenti
Duci-*

Dupitur & siccum gladium vagina recusat.
 Vastitatem, hortis, agris, & nemoribus per
 hyemem illatam hoc disticho Biderma-
 nus expressit.

Canæ, gelu & niveis hyemabant arva pruinis.

Et manus amissas flebat, & hortus opes.

Tu quoque de aquis, supra quas Christus
 ambulasse dicitur, sic possis scribere.

Exceptit famulo festigia pendula dorso

Unda pati dominos officiosa pedes.

Quam elegantius, & ad carminis Majesta-
 tem illustrius, dixit vir Clarissimus, quem
 jam laudavi, quemque meritò Literati
 omnes suspiciunt, Dionysius Salvagnius
 Boëssius; cum ita cecinit.

Centum præterea sileant fontesq; Lacisq;ue

Qui sua per varias jactant miracula terras.

Quam si dixisset; sileant illi, qui centum
 Fontium, & Lacuum miracula per varias
 terras jactant: spirat enim Majestatem
 nescio quam, solito majorem Poëtarum
 oratio, dum agunt nonnunquam cum re-
 bus inanimatis, perinde ac si animatæ
 essent, & iis verba rerum animatarum
 propria accommodant.

S E C T I O II.

De Poëtica Sententia Elegantia.

AD sententiæ, seu Poëticae phraseos elegantiam multum imprimis conferret eximius vocum delectus. Si enim ea sit in vocibus, quam in superiori sectione laudabam, elegantia; Sententia ex ijs conflata vocibus, multis aspersa sit dicendi illecebris, & omnium animis cum blando quodam titillationis sensu adblandiatur necesse est. Ab ijs elegantia fontibus ubi discesseris, occurrunt alij, è quibus non exigua venerum, & gratiarum copia ad Poëtarum sententiam dimanat. Sunt autem ij: Circumlocutio, figuræ Syntaxeos, quæ in constructione positæ sunt, & quædam loquendi formulæ Poëtis familiares, & ab ijs eleganter usurpatæ.

Circumlocutio dicitur I. A veris rei aut personæ adjunctis, cæterisque etiam Iodis Rhetorices, quos in Prolegomenis delibavi. v. g.

*Rex nemorum. Libyæque Leo populator
arena. Biderman.*

*Quid frustra nemorum Dominum Re-
gémque fatigas. Martial.*

Id est, Leonem.

(currit

*Obstupuere omnes gelidisque per ima cu-
Ossa tremor. Virgil.*

Id est, in timore correpti sunt.

Cœcretas pigro frigore ridet aquas. Mart.

Id est, glaciem.

*Aspice quàm densum tacitarum vellus
aquarum, &c. Martial.*

Subaud. decidat Id est, quàm densa nix.

Ducitur 2. Circum locutio à babulosis
rei, aut personæ adjunctis, alijsque Rhe-
torices locis ad fabulam alludentibus v. g.

--- *Cùm primùm crastina cœlo
Punie eis inuicta rotis Aurora rubebit. Virg.*

Id est, ad primos crastinæ Auroræ radios.

*Interea placidam redimita papauere
frontem.*

Nox venit, & secum somnia nigra trahit.

Ovid.

Id est, nox adventat.

*Frugifer est paries, fœcundis stromata saxis
Collucent, murumq; nitens Pomona coronat
P. de Buffieres.*

Ita expressit Poëta attonsas illas, & adser-
pentes parieti, hædere instar, arbores,
quas gallicè, *Espaliers*, dicimus.

Dixi

Dixi elegantiam è figuris quoque Syntaxeos in constructione positis, in sententiam Poëticam refundi. Unum tantum hîc, aut alterum exemplum affero, cum eas figuras multis jam superiùs illustrârim.

*Taliter exuta est veterem nova Roma
senectam.* Martial.

Hîc est figura Synedoches.

Fortuna favolata negotio, &

Ludum insolentem ludere pertinax, &c.

Horat.

Hîc est Helenismus.

De Poëticis loquendi formulis effiet modò dicendi locus. Sed ne actum agere videar, & post ejusmodi formularum *Thesauros*, indices descriptos, in sylvam (ut ajunt) ligna importem, aut Soli illustrando admoveam candelæ lumen; satis erit in præsentia, si te moneam, ut in his locorum communium, & Poëticarum sententiarum libris Inchoandi sermonem, & finiendi, incipiendi, absolvendique Epistolas similitudines, & descriptiones, de præcandi, salutandi, promittendi, & quæras formulas, si nescis, & exscribas.

S E C T I O.

De Amplificationis Poëticæ Elegantia.

Amplificationis Poëticæ elegantia à similitudinibus, quæ Epici præsertim carminis propriæ sunt, à descriptionibus, ab enumeratione partium, & à quibusdam amplificandi formulis apud Poëtas receptis petenda est.

Similitudinum Exempla se tibi ubique offerent, in cujuscumque Epici operis paginam intendas oculos.

Descriptiones, vel alicujus personæ vultum, mores, ingenium exprimunt, vel rem aliquam Poëticis quasi coloribus, depingunt. Si descriptio hæreat in Persona, eæ magis Poësin sapient, quæ personam fictam exhibebunt, ut si Famem, invidiam, Discordiam describas. Si descriptio ad Restantum se explicet, eæ magis comendabuntur, quibus plus Fabularum asperferis; ut si in Horti descriptione, ludentem inter flores Zephyrum, ridentem Floram, & cætera hujusmodi usurpaveris. Vide, & si delicato sis palato, degusta, & mecum admirare elegantem fontis descriptio-

ptionem à R. P. de Buffieres suo Umbravallis Encomio mirâ Fabularum varietate distinctam.

Tu vitro fons splendillior, cingente coronâ
Marmorea nitidus fies mihi nobilis unda,
Si modo Pierides non exclusere Poëtam
Fonte suo, fluctusq; sacros contingere donant
Circùm auraludunt tepida, gaudëntque
madere

Pro silentis aquæ stillis, dum frigora captant
Mollia quin Eurus Zephyrusque in flamina
versi

Hinc inde Humorem expellunt, penasque
vicissim

Mersant vorticibus: pennas videt altus
Olympo

Sol faciles, pingitq; suos influctibus arcus.
Exspatiantur aquis medio in certamine Cygni

Alisq; exagitant ventos iraque fruuntur
Pugnantium remis stantes remisque sequuti
Quin & mirantur, quis si color induit undis
Tam vario textu subita tam splendidus arte
Irradiat. Sua sunt etiam spectacula Nocti
Gaudiâque, & puro conspirant sidera fonti.
Postquam Luna polo candentem argentea
frontem

Explicit ventique iras posuere silentes,
 Natades ex Arari suras & brachia nuda,
 Succinctæq; stolas trepidant agitare choreas
 Gramina per, molésque herbas in margi-
 ne funtis,

Nec Faunos satyrósve timent, nam tecta
 Pudica

Horret turba procax, Salientum è plau-
 sibus humor (bis.

Liquitur, & siccis stillans infunditur her-
 Nunc toto pronæ in latices se corpore mer-
 gunt,

Depurgantque amnem luculentum, hinc
 ora fluentis

Pulchra nitent; clarâ fulgent in imagine
 vultus

Invida respectat Phœbe, maculâsque latentes
 Abluat; igniferi prohibet regnator Olympi.

Enumerationis multum etiam Poeticam
 amplificationem ornant, si eas multæ va-
 rietatis gratia commendet. En exemplum
 nympharum flores legentium per enume-
 rationem, hujus variëtatis gratiâ, condi-
 tam amplificatum.

Hæc implet lento calathos è vimine nexos,
 Hæc gremium, laxos degravat illa sinus.

*Illæ legit Calthas, huic sunt violaria cura,
 Illa papaveras sub secat ungue comas.
 Has Hyacinthe tenes, illas Amaranthe
 moraris,*

*Pars Thyma, pars Rorem, pars Melilo-
 ton amant. Ovid.*

Ovidiano Exemplo attexo aliud ex elegantia, & erudita sylva Poëtica, quâ P. Franciscus Menestrier Festos celebravit Delphini Natales. Ibi præter alia multa ingeniosè admodum excogitata, Principes Gallici nominis Heroes, è Regijs Delphini Majoribus, ad ejus accedunt cunas, ut heroicis spiritus, & avitarum laudum semina in tenerum nepotis pectus insinuent: Hanc autem Regum enumerationem vide, quantâ varietate distinxerit Poëta eximius.

*Hos inter Regale genus, tua sceptrapotiri.
 Gallia, succedunt Heroes stemmate longo.
 Jam Caroli, Henricique & nomina magna,
 Philippi*

*Insinuant animos, & grandia facta Nepoti.
 Porrigit inventa Clodovæus Lilia parmâ,
 Atq; ancile Sacrum, Cæli venerabile pignus
 Appendit pueri cunis, & basia libat.*

Insignis trabe à Pipinus stemmatis auctor
 Alterius, Regumque Parens Martellus
 eburnum,

Auratumque ferunt in juris Symbola
 Sceptrum.

Tum primus regale decus numerare pa-
 rentem,

Cui dedit indigenas inter preceresque tueri,
 Atque Palatinos inter censere dynastas,

DELPHINUM salvere jubet, subjecta-
 que cunis

Sceptra decussatim puero diuturna precatur

Incedit Tyro splendens Lodoicus in ostro,

Ille cui sacros Flamen concessit honores.

Et dedit esse parem superis, arasque tenere.

Quale micat jubar ex oculis? quæ lumina
 spargit

Innumeris tir cum radiatus tempora gem-
 mis?

Incumbit totus puero, sensumque capax

Insinuans animam divinum instillat amor,

Et jubet esse pium facient quem fata beatum,

Musarum Franciscus amor, titulisque
 superbus

Ipse suis, petit esse suo dilecta nepoti

Otia Castalidum, & sacri Mystera Phœbi.

Henricus manibus teneris accommodat
ensem,

Et videt in vultu vestigia certa futuri.

Quantus erit puer, exclamat, quot fata tuo-
rum

Implebis quondam ridentibus editus astris?
Exoreris dilectus Avis, Cælo auspice terras
Ingredieris, Sanctamque diem vagitibus
implēs.

Compensas & nate moras, quas lenta pa-
renti

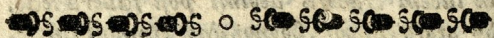
Formando natura prius, longoque labore
Attulerat; facili superans obstacula nisu
In lucem traheris decimi post fœdera lecti.
Sis ataro Major, Cognominis etymon imple,
Quod virtus animi infragilis, ferroque parata
Sceptra dedere mihi, sic tu duo nomina
junges: (uno:

Meque, Patremque simul titulo miscebis in
Et Magnus Lodoicus eris: cape nobile
ferrum,

Sæpè quod effuso tinxerunt vulnera tabo.
Quod tentavit avus, quod Patris Martia
Virtus

Promovit, captoque insistens arduus instat:
Perficiēs; te namque manet pars altera laudis.

De Poëticis loquendi formulis, à quibus etiam non exiguum accedit amplificationi ornamentum, nihil est, quod dicam aliud, quàm quod de ijs, quæ sententiam illustrant, paulò antè monui. Te igitur ad Poëticos Thesauros, & locorum communium libros de ijs formulis conscriptos mitto, atque ut eos consulas auctor sum. Ita scilicet pulcherrimas disces negandi, affirmandi, proponendi, invocandi, comparandi, optandi, deprecandi, gratias agendi, & cæterarum hujusmodi rerum formulas.

CAPUT V.

De Numero.

Poëtici numeri modos, & suavitatem Poëtarum potiùs lectio, quàm præcipientis Magistri vox, & longa præceptorum series te docebit. Quapropter de Poëtico versuum numero nihil omnino præcipere initio apud me statueram: at unum postea venit in animum, quod non æquè fortasse ab omnibus in Poëtarum

rum

rum lectione adverti posset. Illud nimirum, enitendum esse, ut Numerus carminum, in ijs præsertim rebus, quæ magis sub sensum cadunt, cum eorum versuum significatione conveniat; & tuam mentem non tantum verba, sed etiam verborum numerosè cadentium sonus exprimat. Ea in re ut in cæteris omnibus, plane, admirabilis, & divinus extitit Mantuanus Poëta noster.

Quid enim ad sedati animi jenitatem exprimendam illo versu lenius?

Olli sedato respondit corde Latinus.

Quid ad trucem efferati animi ferociam significandam illo hemistichio, crebro caninæ literæ concursu aspero, accommodatius?

--- Fremit horridus ore cruento.

Quid ad summam celeritatem imperandam illo versu incitatius?

Ferte citi ferrum date tela, scandite muros.

Quàm egregiè equitantium hominum sonum, ac numeros hic versus imitatur;

---- It clamor, & agmine facto

*Quadrupedante putrem sonitu qualis
ungula campum. Virgil.*

Quam rectè hominum de currendi laude, certantium, currúsque agentium in circo, celeritatem in cursu ineundo, metum amittendæ palmæ, alternas currentium vices, quibus prout in depresso, aut elatio-ri spatio, modò humiles, modò sublimes apparent, versus isti suis numeris, penè oculis subjiciunt.

--- *Cùm præcipiti certamine campum
Corripuère, ruuntque effusi carcere currus.
Cùm spes arrecta juvenum, exultantiâque
haurit.*

Corda pavor pulsans; illi instant verberetorto,

*Et proni dant lora; volat vi fervidus axis,
Jàmque humiles, jàmque elati sublimè
videntur*

*Aëra per vacuum ferri, atque assurgere
in auras.*

Quàm præcipiti celeritate numerorum, ventorum ex antro suo prorumpentium impetum hi versus describunt.

--- *Ac venti velut agmine facti,
Quà data porta, ruunt.*

Quis non existimet videre se Fabrorum, massam ferri super incude versantium, & mal-

maleis subigentium motum, nisum, & numeros, cùm hos legit versus.

*Illi inter se se multâ vi brachia tollunt
In numerum, versantque tenaci forcipe
massam.*

Quis maectati, & cadentis bovis non impetum, sed penè pondus, & sonum (ut ita dicam) sensu percipiat, cùm Virgilium audit dicentem.

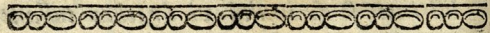
*Sternitur, ex animis que tremens procumbit
humi bos.*

Quis denique, ut hîc finem imponam, & ne innumera postea sine numero, & lege excurrat oratio, quis, inquam, non admiretur decidens grandinis strepitum æque in hoc Virgiliano versu, ac super tecta crepitantem

Quàm multa in tectis crepitans salit horrida grando.

F I N I S.

Ad Majorem DEI Gloriam.

T Y P O G R A P H U S

L E C T O R I.

Ne vacarent pagellæ, ex P. Jac. Masenij
Pallæstra ligata adjicimus sequentia.

*Præctica amplificandæ elevandæque phrasis
Poëticæ demonstratio.*

UT practicâ facilitate ad rem in elo-
quentia tam soluta, quàm ligata ma-
ximè arduam, ducaris, lubet obviâ
rephrasi, per exempla, ad copiam simul
atque ornatum inflexâ, præire Sit hæc de
trivio: *Est homo doctus.*

In hac neque verbum neque substanti-
vum, (ut quæ non admodum multas hoc
loco sæpe, & alibi variationes admittant)
expendemus. Cùm præcipua varietas, &
copiam ab adjuncto *doctus* petenda sit. Quod
à Philosophis prædicatum dicitur, est que
tanquam vestis quædam personæ ornan-
dæ, excolendæque attributa.

Ut igitur hoc adjunctum *doctus* extol-
las variando, & amplifices.

1. Resolve illud in aliud ipsi cognatum substantivum, nevéque hoc epitheto orna ut *Doctrinâque potens*, ex quibus utrumq; deinde sæpius variare poteris, ut pro *doctrina* pone, arte, musis, ingenio, eruditione, eloquio, facundia, &c. sic & *potens* mutabitur, si dicas *illustris*, *nobilis*, *excultus*, *promptus*, *excellens*, *eximius*. &c. unde exsurget. *Nobilis eloquio, vel illustris ab arte vel Musarum excellens &c.*

2. Adjunge alterum in genitivo substantivum. Ut *Doctrina studijs. Facundia lingua. Ingenij cultura literarum palastra, vel apex, vel messis eruditionis, sementis Phœbi, Camænarum delictum, &c.*

3. Hæc deinde suis iterum illustres epithetis, & mirificè crescet orationis dignitas. Ut *doctrina, admiranda divina*. In quibus illa excellere supra docui, quæ vel à locis sumuntur, ut *Attica, Romana, Latia, Laconia*, vel à personis, ut *Maroniana, Tulliana &c.* Quorum varietatem & copiam cum phrasiologia ex iisdem nata, alibi suppeditavi. His expensis ad plenum etiam in heroicis versum, tenuissima phrasis extolli poterit. ut

Hunc divina rapit Latiae facundia lingua.

4. Hæc universa per opposita tam substantivorum, quam adjectivorum exponi poterunt. Cum videlicet illa de subjecto negaveris: Ita, cum docto opponatur indoctus, vel rudis, ignarus, inscius, adeoq; & ignorantia, ruditas, inscitia &c. eadem, quâ ante, variandi ratione, per opposita, licebit progredi Ut *Nequaquam rudis est. Trocul ignorantia turpis. Non hunc infantia linguæ præpedit.*

5. Per tropos illustratur, extolliturque magnopere oratio, apud Poëtas præcipue id præstat Synecdoche. Ut *doctum caput, charum Musis caput. Musarum studiis excultum pectus. Vox ævi divina sui.* Magis vero etiam metaphora hoc potest, quæ modo sola adjectiva ornat: ut, cui *lactea fandi copia, Ambrosiæque sonant ex ore loquelæ*: modo sola excolit substantiva, ut *eruditionis lepos, eruditorum alpha, princeps primipilaris. Suadæ delictum, Musarum corculum, nutritius, alumnus*: modo (quod frequentius est) utrumque ornat, simul cum ipso verbo altero tamen substantivorum in propria significatione relicto

velicto, ut *divite largus ab ore Eloquij profundit opes.*

6. Perfictas rerum, de quibus agimus, & præcipuè virtutum ac vitiorum, personas, quibus actionem aliquam tribuimus, aut certè circa illas instituimus. Quod rarum plerumque, atque ingeniosum est. Sic Bacchus pro vino, pro solè Phæbus, pro literis Musæ, Pallas - Sapiencia, Sua-da, aut Pytho, Phæbus, item ac Mercurius, & hinc, *plenum Pallade pectus.*

*Illum Castalia respexit ab arbore Phæbus
vel Hanc alio tentro nutrix sapientia lacte
vel Insidet labijs Pytho, & Romanum liquat,
atticumque rorem.*

*Affundit Apollo liquorem Pincernano Fla-
ris meri.*

In his, ut aparet, personæ fictæ actio tribuitur. Potest & circa illam actio personæ veræ affingi: ut *tenero qui miles in avo, Mu-
sarum sequitur vexilla, aut castra vel Phæbeis
miles in armis, laurea ferta gerit.* Palàm est, quantum hæc faciant ad phrasin Poë-
ticè exornandam.

7. Ad Poëticæ locutionis varietatem, raritatèmq; ac dignitatem facit, Fabu-
las

las ad rem, de qua agis, exploratas habere : ut sunt in præfenti materia imprimis, quæ de Phæbo, Pallade, Mufis, quæ que de locis his consecratis feruntur : ut de monte Parnaffo, & Helicone in Phocide regione, de Pimpla & Libethra in Thracia, Pierio & Pindo in Tefſalia : tota denique regione, Aonia : tum de fontibus Caſtalia, & Aganippe, quorum hic in Parnaffo, à Bellerophontis equi ungula fit excitatus : unde Medufæus, Caballinus, Pegafæus dictus eſt. Quæ cuncta vatibus variandæ extolendæque phraſis ſunt argumentum. Unde Poëta doctus appellatur : *Biverticis incola montis. Qui toto Phocidos aſtuat furore, Bellerophontæis ora rigavit aquis. Palatia Phœbi, Muſarumque domus docto patuère Maroni. Caſtali-dum conviva frequens, cultor que Minerva.*

8. Ratio quoque ſyntaxis à Græcis quandoque, præfertim in Lyricis, & heroicis, ad Latinorum uſum traducta gratiam cum varietate conciliat. Ut *cupidus tractare Maronem. Diſerta fari promptus tua ſcripta legunt Muſas tractare potentis. Sectatur amana Muſarum. In quo facundia*

dia magnum est. Non hic Musarum pugnat
 amori Eloquij laudem potitur Fungitur offi-
 sium disertis Turpis inscientia desinit, acceptus
 musis. Hæc tamen ejusmodi sunt quæ
 parcè, & salis instar ceteris condientis ad-
 miscenda erunt. Cùm crebra apud Sta-
 tium insipidam nonnunquam orationem
 reddant, ut supra visum est.

9. Oratio per comparationes diduci-
 tur simul, atque illustri eloquentia assur-
 git. Idque modò strictim: ut *Carmina*
scribit

*Qualia Cecropia non dedigneretur Athenæ,
 vel Possidet his Ciceronis opes, doctique Ma-
 ronis profluit eloquio.*

Modò etiam fusius tam in simili, quàm
 exemplo: ut

*Qualis in exhaustâ fratris dum luce coruscet
 Noctivage astrorum princeps, stellasq; minores
 Despiciat ætherio Phœbe radiantior igne.*

Talis erat, docto reliquis facundior ore.

vel -- *Olim divinum Roma Maronem*

Obstupuit temui dum carm̄ arundine pangit,

Heroumque tubâ laudes sonat emula tandem

Plectrarapit vates gaudetque Marone secundo

Posteritas, tantòque viri dependet ab ore.

Roma stupens &c.

10. Illæ

10. Illæ orationis figuræ quæ ad orna-
tum potius, quàm affectum comparatæ
sunt, mirificè sermonem amplificant, simul
& extollunt. In quibus prima, & maximè
obvia Hyperbole.

*Hic novus Amphion facundi viribus oris,
Attonitum rapuit perdēsa pericula vulgus
Oblitum necis ac vitæ. Mars fulmina jaētet,
Telorumq; globos flaṁisq; minacibus obstet,
Eloquij vis major erit: perrumpet inermis
Armatorum aciem, superabunt fulmina
linguæ.*

Opportunis etiam fictionibus eadem
hyperbole ornati, excolique poterit.

- - - *Citharam tibi victus Apollo
Obtulit, indulsetque suas Cyllenius alas,
Et virgam quam dextragerit; tibi Pallas olivā
Ægidaque ac galeam cessit, jam numine plenus
Cum primā teneræ vernant lanugine malæ,
Multorumque instar meruit facundia victrix
Rostra triumphali Romana tenere quadrigā,*

Ceterum ornant imprimis, diducunt-
que orationem figuræ, quæ circa descri-
ptionem rei per suas partes explicatæ ver-
santur in quibus eminent Hypotyposis,
quæ, rerum forma ita oculis subjicitur,

ut

ut spectari potius, quam audiri videatur; & Protopopœja, quâ vel rebus mutis, & sensu carentibus vitam, actionemque tribuimus, vel mortuos etiam ad vitam sermonemque revacamus. His Apostrophen adde, per quam sermo oratoris ad aliam rem quampiam, etiam inanimam convertitur, estque figura gravis, etiam ad affectus accommoda. Talis Apostrophe est in præsentī materia.

*Vos testes appello Lares, penitôsque recessus
Musarum, & facili devota sacraria
Phœbo,*

*Dicite (namque est vester honos) quâ tanta
Poëtam*

*Otia sollicitent, quâ vis compellat aman-
tem*

Palladias Latij's curas impendere chartis?

Vos nocti ereptas tenebras, longisq; soporē

*Proscriptum excubijs, latebrâsque evolvi-
te vatis*

Inter Apollineas lauros, & Phocidis umbras

Sequitur in eadem descriptione hypoty-
polis.

Scilicet impensi vestigia rara laboris

Servastis memores placidâ nunc sede re-

septum

Nunc

*Nunc stantem tenuere libri, profusus in
unum*

*Omnis sensus opus, solers industria fron-
tem*

*Contrahit, intentoque sedens vigilantia
vultu,*

*Et tacitis, nunquam violata silentia curis
Composuere virum. Sic toto pectore Pha-
bum*

*Accipit, & blandis sua dividit oria Musis.
Adde nunc etiam Protopœjam.*

*His olim puerum nutrix facundia verbis
Alloquitur: nostris quondam celebrabe-
re castris*

*Eloquio felix, multasque exculte per artes
Musarum dilecte cliens, tu viribus oris
Ausonipum franges populos, multaque
solutos*

*Libertate animos verborum pondere fle-
tes, &c.*

Stylo grandiori, per figuras verborum
potissimum elevato, in hac materia locus
non est; cum hic in rebus effectui gravio-
ri obnoxij tantum fit adhibendus.

